

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

N:o 2 / Årgång 12

A p r i l 1 9 3 7

C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG / LUND

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

UPPSATSER

	Sid.
<i>Adell, A.</i> : Liturgiska andakten i skolan och ungdomskretsen...	1
—»— Liturgien och den gregorianska sången	97
—»— Koralsång — Kyrklig allsång	145
<i>Cnattingius, Bengt</i> : Kyrklig konstlitteratur 1936	65
—»— Kyrkomusikutställningen i Berlin	164
—»— Svensk kyrkokunskap	177
<i>Cnattingius, Hans</i> : Biskop Botvids förklaring	153
<i>Dahlquist, Sixten</i> : Kyrkokonst 1936	59
<i>Foss, Julius</i> : Dietrich Buxtehude 1637—1707	49
<i>Giertz, Bo</i> : Kyrkoårets aftonböner	178
<i>Hedar, Josef</i> : »Fest der deutschen Kirchenmusik	161
<i>Lundblad, Emil</i> : Svensk kyrkopostilla	131
<i>Peters, Knut</i> : Önskemål inför koralboksrevisionen	3
—»— Nya Testamentet på svenska	31
—»— Koraler till Nya Psalmboken	67
—»— Gläd dig du Kristi brud	109
—»— Utgivande av liturgiska musikhandskrifter	164
<i>Rald, N. J.</i> : Kunsten i Menighedens Tjeneste	15
<i>Rosenquist, Carl E.</i> : En bok om Buxtehude	129
<i>Runbäck, Albert</i> : Koraler till Nya Psalmboken	67
<i>Sandblad, Nils Gösta</i> : Helig Korskyrkan, Dalby	79
—»— Bergspredikan	175
<i>Svanholm, Set</i> : Svenskt körarbete under 1936	54
<i>Weman, Harry</i> : Orgelkonst	77
<i>Ahlén, Waldemar</i> : Svensk orgelkonst 1936	26
<i>Amark, Mats</i> : Kyrkklockor och klockringning	115

RECENSIONER

ANMÄLD LITTERATUR

	Sid.		Sid.
<i>Adell, A.</i> : Nya Testamentet på svenska 1526	31	<i>Andersson, Harald</i> : Om guds-tjänstliga bruk och ceremonier	86
<i>Adell, A.</i> och <i>Peters, K.</i> : Kyrko-årets Aftonböner	178	<i>Beskow, Natanael</i> : Nutidsmänni-skan och religionen	42
<i>Anderberg, Algot</i> : All nåds Gud	138	<i>Bolin, Sture</i> : Skånelands historia	38

	Sid.		Sid.
<i>Brodde, Otto</i> : Johann Crüger ...	133	<i>Källström, O.</i> : Medeltida silverax	37
<i>Brüssau, Adolf</i> : Martin Rinckart	133	<i>Lietzmann, Hans</i> : Messe und Her-	
<i>Bärnwick, Franz</i> : Die Orgel zu		renmahl	137
Weingarten	139	<i>Linderöth, Fred</i> och <i>Norbrink, Sven</i> :	
<i>Candole, H. de</i> : The Sacraments		Den svenska kyrkan	177
and the Church	136	<i>Ljunghoff, Johannes</i> : Vår kristna	
Deutsche Kunst	142	tro	141
<i>Dunlop, Colin</i> : Processions	132	Lorenzer Orgelbüchlein	139
<i>Elander, Caisp</i> : Vägen till trygghet	41	<i>Luther, Martin</i> : Guds ord och	
<i>Fernström, John</i> : Dietrich Buxte-		löfte	42
hude	129	<i>Mattaei, Karl</i> : Vom Orgelspiel	139
<i>Forssell, Karl-Erik</i> : Öppna dörrar	88	Neue Paramentik	89
Greiner-Bibel, Die	89	<i>Nilsson, John</i> : Lagen och löftet	137
<i>Grohne, Ernst</i> : Die bremischen		—: Kyrkoåret i text och bilder	141
Truhen	38	<i>Parsch, Pius</i> : Der Wochenpsalter	
<i>Gurlitt, Willibald</i> : Joh. Seb. Bach	35	des Breviers	86
<i>Hallio, Kustaa</i> : Suomalaisen Vissi-		<i>Paul, Emil</i> : Das kirchliche Orgel-	
kirjan virret	35	spiel	141
<i>Haupt, Georg</i> : Rudolf Koch	142	<i>Puniet, Dom Pierre de</i> : Das rö-	
<i>Hebert, A. G.</i> : The meaning of		mische Pontifikale	134
the epiclesis	134	<i>Rasmussen, Sigrid</i> : Skolesang	188
—: Liturgy and society	134	<i>Rosenquist, Carl E.</i> : Orgelkonst	77
—: The Parish Communion	134	<i>Rubardt, Paul</i> : Alte Orgeln er-	
<i>Heiler, Friedrich</i> : Urkirche und		klingen	35
Ostkirche	136	<i>Rydbeck, Monica</i> : Skånes sten-	
<i>Hesselbacher, Karl</i> : Paul Gerhardt	133	mästare före 1200	38
<i>Hindenburg, Friedrich</i> : Konstanzer		<i>Stahl, Wilhelm</i> : Dietrich Buxte-	
Reformatoren und ihre Kir-		hude	87
chenlieder	133	<i>Sjöbeck, Märten</i> : Skåne	38
<i>Kielland, Thor, B.</i> : Fröydis Haa-		<i>Selin, Elis</i> : Luthers psalmer	35
vardsholm	38	<i>Wangö, Joel</i> : Till kamp och seger	41
<i>Kloster, Robert</i> : Stavangerrenäs-		<i>Waetzoldt, W.</i> : Dürers Ritter,	
sansen i Rogalands Kirker	36	Tod und Teufel	37
Korta anmälningar	43	Werk und Stoffe	142
Kunst und Kirche	189	<i>Ysander, Torsten</i> : I <i>Göteborgs</i>	
Kyrkopostilla, En svensk	131	domkyrka	184

ANMÄLD MUSIK

	Sid.		Sid.
<i>Anrep-Nordin, Birger</i> : I Guds hän-		<i>Osiander, L.</i> : Jesus Krist, vår	
der	188	Frälserman	33
<i>Buxtehude, Dietrich</i> : Preludium och		<i>Pachelbel, Johann</i> : Sieben Cho-	
Fuga	32	ralpartitet	33
—: Sänd ut din ängel	185	<i>Praetorius, Michael</i> : Wie schön	
<i>Müller, Sigfrid Walther</i>	33	leuchtet der Morgenstern	33
<i>Olson, Daniel</i> : Två koralfantasier	185	<i>Raasted, N. O.</i> : Julekantate	185

	Sid.		Sid.
<i>Raasted, N. O.</i> : Paaskekantate	185	<i>Wikander, D.</i> : Vak upp min själ	
<i>Telemann</i> : 12 leichte Choralvorspiele	33	giv ära	33
		—: Sång i december	188
	Korta anmälningar	34, 186, 187, 189	

REDOGÖRELSE OCH MEDDELANDET

	Sid.		Sid.
Krönika	44, 90	Nya orglar	95
Val	47, 94, 191	Årets nya organister	179
Kyrkosångens Vänners årsredogörelser	82	Sångveckor	180
Meddelanden	94, 143	Anmälan	192

BILAGOR

Kyrkokalender till Nr I, II, III, IV.	Evangelisk Tidegård: Adventsvesper till Nr IV.
<i>K. Peters</i> och <i>A. Runbäck</i> : Koraler till Nya Psalmboken till Nr II.	<i>Pär Siegård</i> : Bergspredikan (Lös konstbilaga) till Nr IV.

Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

Organ för Kyrkosångens Vänner

UNDER MEDVERKAN AV

INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, OCH
KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM

UTGIVEN AV

DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

Tidskriften utkommer med 48-sidiga nummer 4 gånger om året, nämligen
i februari, april, september december.

Red. adr.: *Bredgatan 14, Lund. Tel. 658. Exp. adr.: C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Rt. 111. Postgiro 30843.*

Prenumerationspris: i bokhandeln eller direkt från förlaget: kr. 4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.

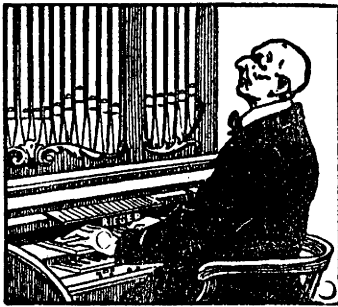
Rabatt vid större annons och vid upprepnig av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: Organist *Jul Foss*, Köpenhamn: *Dietrich Buxtehude*. — Musikdirektör *Set Svanholm*, Stockholm: *Svenskt körarbete under 1936*. — Kyrkoherde *Staten Dahlqvist*, Wreta Kloster: *Kyrkokonst-1936*. — Intendent *Bengt Cnattingius*, Linköping: *Kyrklig konstilliteratur 1936*. — Kyrkoherde *K. Peters*, Söndrum och Organist *A. Rundbäck*, Båstad: *Koraler till Nya Psalmboken*. — Domkyrkoorganist *H. Weman*, Upsala: *Orgelkonst*. — Intendent *Nils Gösta Sandblad*, Malmö: *Helig Korskyrkan i Dalby*. — *Kyrkosångens Vänner*s årsredogörelser. — Recensioner. — Krönika. — Meddelanden. — Nya orglar. — Bilaga: *Kyrkokalender III*.

ORGELFABRIKEN GEBRÜDER RIEGER

JÄGERNDORF, TJECKOSLOVAKIET och
MOCKER O-S. TYSKLAND,

bygger världsberömda kyrkorglar.

Orgelvirtusosen Bruckner vid sin
Rieger-Organ.

Under firmans 63-åriga verksamhetstid ha inalles 2700 orgelverk byggts och monterats i alla världens kulturländer, bl. a. de stora orglarna i Wien Konzerthaus, Wien Musikverein, Wien Stefansdom, Salzburg, Mozarteum, Karlsbad Grand Hotel Pupp, Paris Hotell Majestic etc.

Till Sverige ha hittills levererats följande orglar, vilka av landets främsta auktoriteter på området erhållit de bästa vitsord med avseende på material, utförande, klängskönhet och prisbillighet: Mora, Ilsbo, Gnarp, Borlänge, Vittaryd, Skattungsbyn, Evertsborg, Hassela, Kungsör, Forsa, Tännö, Hammarö, Rödön, Karlstad, Gräsmark, Vagnhärad, Vamlingbo, Göteborg, Leksand, Gustafs, Lit, Dannäs, Mörsil, Gåsbornshyttan, Högas, Resteröd, Ålga, Undersakår. — I Finland: Helsingfors, Konservatorium (2 orglar), Helsingfors-Fabrikspark (73 stämmor), Viborg (76 stämmor), Geta, Hangö, Pörtom Lappträsk, Saltvik, Inga, Fagerstad, Replot och andra svenska församlingar.

DISPOSITIONS- OCH KOSTNADSFÖRSLAG GRATIS OCH UTAN FÖRBINDELSE

J. W. Grönlunds Orgelfabrik

Kåge, Tel. 27.

Tillverkning av Piporglar i modernaste utförande för kyrkor och kapell.

Orgelharmonium för hem och skolor. Renovering och stämning av äldre orgelverk.

Insättning av elektriska orgelfläktar.

Fina intyg av framstående musikdirektörer och kyrkomyndigheter.

Förslag kostnadsfritt på begäran.

K Y R K O R G L A R

Tillverkar orglar med absolut hållbart och tillförlitligt system. Insättning av elektrisk bälgdrift med tyst gång och ringa strömförbrukning. Omstämningar o. ombyggnad av äldre verk utföres. Billiga priser.

Över 30-årig praktik i in- och utlandet.

Införda anbud från

John Grönwall,

Orgelbyggare.

Tel. 94. Lilla Edet. Tel. 94.

Dietrich Buxtehude 1637—1707.

Det 16. og det 17. Aarhundrede var en forunderlig rig Periode i Henseende til Musik, thi ikke alene gennemgik Musiken som Kunst en stærk Udvikling, men der opstod ogsaa et mægtigt Antal af fortræffelige Musikere og Sangere, der efter Datidens Krav ikke alene var udøvende men tillige skabende; det sidste gjaldt ogsaa Sangerne.

Og ogsaa her i Norden satte denne Periode bemærkelseværdige Spor.

Om det danske kgl. Kapel — der den Gang udelukkende bestod af Sangere — haves sikre Vidnesbyrd allerede fra 1519. Man ved ikke, i hvor lang Tid det forud for dette Aar havde eksisteret, eller hvornaar det var blevet oprettet, men Kapellet har derefter uden nogen Afbrydelse fortsat sin Eksistens saa langt over 400 Aar.

Og tænker man paa Personerne indenfor dansk Musikhistorie, danske saavel af Fødsel som af Virksomhed, træder først den navnkundige *Mogens Pedersøn* frem for Erindringen, men ogsaa hans Samtidige — de er begge født omkr. 1580 — *Hans Nielsen*, der sædvanligt benyttede sig af det italianiserede Navn *Giovanni Fonteijo*, var en fremragende Musiker, som endog opnaaede internationalt Ry.

Begge disse hørte til den Kreds af unge Musikere, der nød godt af Kong Chr. IV.s levende og virksomme Interesse for Musikens skønne Kunst, og denne over hundreedaarige Periode betegner en Musikens Trivsel i Danmark som ingen Sinde hverken før eller senere.

Og naar denne Periode kan betegnes som særlig frugtbar, gælder det ikke alene kvantitativt men ogsaa kvalitativt. Naturligvis var ikke alle de skabende Musikere fra den Tid lige talentfulde, men dygtige det var de alle, hvorfor deres Musik — selv om den falder i forskellige Kvalitetsgrader — altid er interessant at have med at gøre, da den har sin kunstneriske Værdi og bærer Præg af en kultiveret og kræsen Smag.

Det er derfor Bestræbelsen for at tilføre vor Kirkesang nye (d. v. s. gamle eller forglemte) og gode Melodier til Erstatning for de mange af ringe Kvalitet netop har taget den Periodes Musik som Kilde og Mønster, ligesom de bedste af vore Salmemelodier i hvert Fald stammer fra denne Tid, det første Aarhundrede efter Reformationen, hvad selv de mest overbeviste Tilhængere af forrige Aarhundredes kvalitetsmæssigt saa ringe Melodier som Regel gerne indrømmer.

*

*

*

Den berømte danskfødte Komponist *Dietrich Buxtehude* voksede op netop i denne musikmættede Tid. Han er ganske vist ikke Samtidig med de to førnævnte danske Komponister, men Jordbunden var som gødet med Musikglæde, og denne Tilstand varede for Danmarks Vedkommende et godt Stykke Tid efter Kong Chr. IV.s Død i 1648.

Der har været gjort store Anstrengelser for at faa konstateret, naar og hvor *Dietrich Buxtehude* blev født. Man har tidligere anset det for sikkert, at han kom til Verden i Helsingør, men Forskerne hælder mere og mere til den Anskuelse, at han maa være født i Helsingborg, og at Aarstallet maa være 1637 (sandsynligvis i Begyndelsen af Aaret), medens det hidtil har været umuligt at fastslaa nogen Dato, da Kirkebøgerne saavel i Helsingør som i Helsingborg mangler.

Faderen, *Johan Buxtehude*, var nemlig paa det Tidspunkt Organist i Helsingborg, men faa Aar efter (1642?) blev han ansat som Organist ved Sct. Olai Kirke i Helsingør. Imidlertid var Helsingborg jo endnu, indtil Krigens Afslutning i 1658, en dansk By, saa han er i hvert Tilfælde født som dansk Statsborger; en yngre Broder, *Peter*, er født i Helsingør.

Sine Børnear har *Dietrich B.* saaledes tilbragt i Sundtoldens By med sin velhavende og vindskibelige Handelsstand. Og naar det i tidligere Biografier er anført, at han var uddannet af den kendte Organist og Orgelbygger *Johan Lorentz* i København — Faderen til den ved Sct. Nicolai Kirke ansatte Organist *Johan Lorentz*, der omkom under Teaterbranden i 1689 — kan det for saa vidt nok have sin Rigtighed, som denne Mand i gentagne Tilfælde har opholdt sig i Helsingør i sin Egenskab af Orgelbygger; han døde ogsaa i Helsingør i 1650. Saa medens *Dietrich Buxtehudes* Fader maa formodes at have været hans egentlige Læremester, er der al Grund til at tro, at den opvakte Dreng har faaet mange Vink og adskillig Vejledning af *Johan Lorentz*, selv om det ikke har været egentlig Undervisning eller Uddannelse; og Ophold i København for Uddannelsens Skyld er kun lidt sandsynlig.

Noget nærmere herom ved man ikke, men at han har været ferm til at spille paa Orgel (maaske ogsaa paa andre Instrumenter) er hævet over enhver Tvivl, og allerede i 20 Aars Alderen faar han Ansættelse ved Sct. Mariæ Kirke i Helsingborg, hvorfra han 3 Aar senere forflyttedes til Sct. Mariæ Kirke i Helsingør, en Stilling han beklædte i ca. 7 Aar indtil 1667.

Trods denne sidste noget beskedne Ansættelse maa *Dietrich Buxtehude* alligevel have henledt videre Kredses Opmærksomhed paa sig, da man ellers vanskeligt kan tænke sig, at han derfra blev kaldet til Organist ved Sct. Mariæ Kirke i Lübeck, der paa den Tid havde et af de fornemste Organistembeder i Tyskland. Her blev han imidlertid ansat i 1668, omtrent $\frac{1}{2}$ Aar efter at den hidtidige Organist *Franz Tunder* var afgaaet ved Døden.

Den betydelige Musikhistoriker *Robert Eitner* anfører i sit *Quellen-Lexikon*, at D. B. ankom til Lübeck allerede i 1667. For saa vidt denne Angivelse er rigtig, maa man formode, at de Lübeck'ske Myndigheder allerede forud har været klar over hans Kvalifikation, og med fremtidig Ansættelse for Øje (maaske endda før Fr. Tunders Død) bedet ham komme til Lübeck for midlertidig at varetage Organistgerningen. Ansættelsen ved Sct. Mariæ Kirke i Lübeck fra April 1668 er i hvert Fald et Faktum, og efter Tidens Skik ægtede han ogsaa (i Aug. 1668) sin Forgængers Datter.

Han var nu kommet i den Stilling, hvor hans rige Evner ret kunde udfolde sig. Man ved ikke bestemt, om han før den Tid har komponeret noget, det kan ikke fastslaas, men al Sandsynlighed taler derfor, da et Menneske med hans Begavelse ikke kan tænkes at være uproduktiv indtil 30-Aars-Alderen, og da først paabegynde en omfattende Produktion af høj Kvalitet.

Kun faa Aar efter sin Ansættelse i Lübeck begyndte Buxtehude sine berømte Koncerter, som han benævnte »Abendmusiken», og som fandt Sted hvert Efteraar gennem en lang Aarrække. Disse Koncerter, hvis Forbillede var Johan Lorentz' Koncerter i Sct. Nikolai Kirke i København, forøgede hans Berømmelse i uhyre Grad, saa der samledes Tilhørere fra nær og fjern — ofte med Dagsrejser fra Lübeck — og han blev efterhaanden europæisk berømt. Ved disse Koncerter spillede han dels Orgelet og fremførte egne eller Samtidiges Kompositioner, eller han dels fremførte Vokalværker, hovedsageligt egne Kompositioner i Motet- eller Kantateform, af hvilke mange er skrevet netop med disse Opførelser for Øje.

Blandt dem der af Rygtet derom blev levende interesseret i disse herlige Musikopførelser var ogsaa den unge *Johann Sebastian Bach*. Denne unge Musiker, der var et halvt Aarhundrede yngre end Buxtehude, havde paa det Tidspunkt Ansættelse som Organist i Arnstadt i Thüringen, men hans Trang til personligt at lære den berømte Mester at kende og til at lære noget af ham var saa stor, at han søgte Orlov fra sin Kirke for at drage til Lübeck.

Den begærede Orlov fik han ogsaa bevilliget, men — kun for en Maaned, og da Bach var meget smaat beslaaet med Penge, saa han ikke vilde bruge dem alene til Rejsepenge, tog han sig for at spadsere den henved 400 km. lange Strækning og gennemførte den, saa han om Efteraaret 1705 ankom til Lübeck. Hans Forventninger om hvad han her skulde naa af musikalske Oplevelser blev langt overtrufne; han kunde ikke rive sig løs, saa Orlovs-Terminen udløb, og først efter omtrent $\frac{1}{2}$ Aars Forløb vendte han hjem igen til Arnstadt, hvor det første Resultat var en alvorlig Reprimande fra Kirkemyndighederne for hans lange Udeblivelse.

Men Bach har utvivlsomt haft et meget frugtbart Ophold hos den berømte — nu aldrende — Mester, som han kom til at høj-

agte; og at Buxtehude paa sin Side ogsaa forstod at værdsætte sin unge Gæst, er mere end sandsynligt. Det formodes endda med største Rimelighed, at Buxtehude har tilbudt Bach at blive hans Efterfølger i det saa ansete Embede; der var kun den Betingelse, at han skulde ægte hans Datter. Dette sidste har aabenbart ikke tiltalt Bach, dels fordi han paa dette Tidspunkt havde sit Hjertes Tilbøjelighed paa et andet Sted, og dels fordi Buxtehudes Datter maa have været 16—17 Aar ældre end ham.

Saa Bach tog Afsked med Lübeck, med Buxtehude og hans Datter og vendte hjem til Arnstadt, fattigere end han var rejst derfra, men beriget med musikalske Indtryk, som utvivlsomt har sat dybe Spor i hans egen Kompositions-Virksomhed. Det kan her tilføjes, at Buxtehudes Efterfølger i Embedet, *Schieferdecker*, ogsaa virkelig giftede sig med dennes Datter.

Af andre kendte Besøgende hos Buxtehude i Lübeck maa nævnes den store Komponist *Georg Friedrich Händel*, der i Tiden omkring 1705 havde Ansættelse ved Operaen i Hamburg. Sammen med den da lige saa berømte Komponist og Musikforfatter *Johann Mattheson* rejste han pr Karet til Lübeck (hvilken Mod-sætning til Bachs Vandring fra Arnstadt og tilbage), men disses Ophold i Lübeck varede kun faa Dage. Muligt har de kun kunnet blive borte fra Tjenesten i Hamburg meget begrænset Tid, eller de ikke har fundet Mesteren svarende til deres maaske højt-stemte Forventninger; maaske begge Dele.

Buxtehudes Liv i Lübeck har sikkert været uden større Tildragelser. Men hans efterhaanden internationale Berømmelse har medført, at han kom i Berøring med mange Mennesker, især Musikere. Og blandt disse finder vi den svenske Hofkapelmester *Gustaf Düben* fra Stockholm.

Denne fremragende Musiker, der var 12—13 Aar ældre end Buxtehude, havde rejst meget i sin Tid, men fra omkring 1670 var Maalet for hans Rejser næsten altid Lübeck, og saa vidt man kan skønne, udviklede der sig et varmt Venskab mellem disse to, ligesom Düben ogsaa havde staaet i venskabelig Forbindelse med Franz Tunder. Temmelig sikre Vidnesbyrd herom er dels, at Buxtehude i 1680 tilegner Düben en Komposition, og dels at Buxtehude sendte saa mange af sine Manuskripter til Düben, at de, i et Antal af ca. 70 Kompositioner, deraf 7 instrumentale, som følge deraf nu opbevares i Upsala Universitetsbibliothek.

Man ved ellers ikke noget med Sikkerhed om Buxtehudes Karakter eller menneskelige Egenskaber. Det bliver dog i Almindelighed anført til Gunst for ham i saa Henseende, at han i 1672, kort efter Moderens Død, tog sin gamle Fader i Pleje, og efter hans Død 2 Aar senere skrev en smuk Sørgekantate over ham »Fried- und Freudenreiche Hinfahrt des alten Simons etc., Lübeck 1674». Og den danske Musikforsker *S. A. E. Hagen* anfører i sin Studie om Buxtehude, at han »ikke kan anføre noget positivt fra hans Ungdoms Historie. Men man kan nok af det vemo-

digt milde, som oftere spores i hans Værker, slutte, at han med trofast Kærlighed har hængt ved sit Hjem og sin Familie».

Selv naaede han at blive 70 Aar gammel; den 9. Maj 1707 gik han bort.

I Sct. Mariæ Kirke i Helsingør findes i Vestvæggen lige indenfor Indgangen til højre en blankpoleret, sort Marmortavle med følgende Inskription i Guldbogstaver:

DIETRICH BUXTEHUDE
Sankt Mariæ Kirkes Organist
1660—67

Menigheden satte ham dette
Minde ved Kirkens
500 Aars Fest
1930

Da imidlertid den musikalske Smag og Udvikling ved den Tid gik i en helt anden Retning, blev hans Værker hurtigt glemt, saa det i Virkeligheden først er gennem de sidste Halvhundredeaar man atter lidt efter lidt har draget hans Kompositioner frem. Og saaledes værdsættes han i vore Dage, at for hvert nyt Værk, der bliver bragt for Dagens Lys og opføres, stiger hans Berømmelse, saa han endda lejlighedsvis i Tyskland er blevet betegnet »Der grosse Däne».

* * *

Hvis man vil prøve at danne sig et Billede af Buxtehudes Fysiognomi som Komponist, og derigennem søge Forstaaelse af hans Storhed og klare sig Betingelserne for hans Berømmelse, maa man først erindre sig, at han levede i det 17. Aarhundrede, og at hans Uddannelse eller Udvikling i Ungdomsaarene endnu hvilede paa det 16. Aarhundredes helt igennem polyphone Musik.

Den Omvæltning der skete omkring Aar 1600, idet den tidligere eneherkende Korpolyphoni maatte vige for Monodien, d. v. s. Solosangen med instrumental Ledsagelse, var endnu ikke trængt igennem heroppe i Norden; og tilmed har han hovedsageligt dyrket Orgelspillet, hvis hele Virkemaade var baaret af Korpolyphoniens Principer.

Men Buxtehude var ikke kommet ret langt ind i Manddomsaarene, før ogsaa han blev revet med af den nye Bevægelse. Man maa antage, at hans Overflytning til Lübeck har haft stor Betydning i saa Henseende, han er ligesom kommet Brændpunktet nærmere. Hertil kommer, at Instrumentalmusiken, d. v. s. den begyndende Orkestermusik allerede havde gjort et mægtigt Skridt fremad, dels i Retning af Selvstændiggørelse og dels — som det føltes — som uundwærligt Led ogsaa i Vokalmusik. Alt dette forklarer,

at Buxtehudes Vokalmusik har Forbindelse med færre eller flere Instrumenter, og at der fra hans Haand kun foreligger et eneste Værk, en *Missa brevis*, som er tænkt a cappella, en monumental 5-stemmig Korkomposition i den klassiske Korstil. Alligevel har den ikke saa faa Momenter i Retning af melodiske og harmoniske Toneforbindelser, der ikke hører hjemme i det 16. Aarhundrede, men som blev bragt i Anvendelse af det Slægtled af Komponister, hvortil Buxtehude hører.

Hans øvrige Vokalkompositioner, hovedsageligt omfattende Kantater, har derimod Solosatser afvekslende med Korsatser eller Ensembler, eller er endda helt igennem Solo-Kantater uden nogen Art Ensembler, men altid med Anvendelse af Instrumenter. Hans Stil i disse Værker er da som en Overgang mellem den strenge klassiske og den stærkt bevægede Rokokostil, hvori der ganske vist tilstræbes at give Udtryk for Ordnes Indhold, men hvor den skønne Melodibevægelse dog var Hovedhensynet. Dette gør sig ogsaa gældende i hans Kammermusik, saa man i vore Dage forholdsvis let indstiller sig paa denne Musik, og kan glæde sig over det »blidt vemodige«, der som oftest præger denne Del af hans Musik.

Noget anderledes er det med Buxtehudes Orgelmusik, thi den var ikke i samme Grad paavirket af de nyere Strømninger; derfor faar man gennem denne mere Indtrykket af en helstøbt Karakter, en helt igennem maskulin Tonedigter, hvis Musik ejer en æstetisk Heroisme, der skiller den fra og sætter den over Samtidens Musik. Det er nu en almindelig Anskuelse, at kun Joh. Seb. Bach er Buxtehudes Overmand som Orgelkomponist, men Buxtehudes skabende Fantasi og Iderigdom er enestaaende.

Men vi skulde helt igennem flere Musikepoker, ja se Ende paa Nyromantiken og ind i Nyklassicismen, før der atter var Betingelser til Stede for ret at kunne værdsætte Buxtehudes Værker, men disse Betingelser er i vore Dage til Stede som ingen Sinde før.

Bevægelsen for at genoplive Buxtehudes Musik tog ganske vist sin Begyndelse i Slutningen af forrige Aarhundrede, men i det 20. Aarhundrede har den faaet en hurtig og kraftig Vækst, saa vi ikke alene forstaar den Berømmelse, Buxtehude opnaaede i sin Levetid, men vi deler ogsaa — og maaske med større Forstaaelse nu — den Beundring, som Datiden nærede for ham.

Julius Foss.

Svenskt körarbete under 1936.

Vid en återblick på vad som under år 1936 tilldragit sig på den kyrkliga körsångens område evad som rört vårt land, må vi först stanna inför den smärtsamma förlust, som drabbat den svenska

kyrkosångsrörelsen med Adolf Andréns bortgång den 13 september. Vid hans frånfalle avgåvos från de mest skilda håll rörande och tacksamma vittnesbörd om vad den bortgångne betytt, främst för musiklivet i Örebro, varåt han fick ägna större delen av sin livsgärning, men även för sitt stifts kyrkosångsförbund och för körverksamheten i hela vårt land. Sin brinnande hänförelse och sin otroliga energi kunde han dela med sig av åt alla dem, med vilka han kom i beröring, och han kunde därför också samla sina körsångare till utomordentliga bragder. Hans förnämliga musikalitet och känsliga öra för klanger, hans djupgående kunskaper rörande körteknik och röstpedagogik, vilka han på ett strålande sätt framlade vid flerfaldiga kyrkomusikaliska kurser, samverkade till åstadkommandet av den förfinade och kultiverade körklang, som alltid utmärkt de körer han ledde. Vi minnas hans bidrag till kyrkosångshögtiderna i Linköping, Örebro och Uppsala, och särskilt framstår hans framförande av Bachs h-moll mässa i Örebro 1930 som ett verkligt stordåd. Hans verksamhet rönt också förstäelse och uppskattning: förnämliga nådevedermälen föllo honom till, men som ännu värdefullare bevis på hur högt skattad hans gärning varit och alltjämt är, framstår den aktning och tillgivenhet för Adolf Andréns och hans verk, som finnes hos vårt lands kyrkosångsfolk. Inom K. S. V., där han ända till förra årsmötet, då han undanbad sig återval, varit ordförande i körsektionen, gjorde han en värdefull och betydande insats och hans inlägg i debatterna voro tungt vägande. Med beundran och tacksamhet skola vi minnas honom som en av den svenska kyrkosångsrörelsens allra yppersta förkämpar. Frid över hans minne!

År 1936 dominerades av tvenne stora kyrkosångsfester: Andra Nordiska kyrkomusikermötet i Hälsingfors den 5—10 maj och Den fjärde Allmänna svenska kyrkosångshögtiden i Västerås den 13—16 november. Vid mötet i Hälsingfors representerades den svenska körsången av Engelbrektskyrkans kör, som under David Ahléns ledning utförde kompositioner av Palestrina, Schütz, Buxtehude, Bach, John Morén, Gottfrid Berg, David Wikander och Otto Olsson. I den omfattningsrika och förnämliga handboken för Hälsingforsmötet belystes frågan om kyrkokörens uppgift vid gudstjänsten med inlägg från representanter för de nordiska länderna. Icke minst intressant var det finländska bidraget av direktör Gustaf Pettersson, som yrkar på att kyrkokören måtte bli en fast institution vid högmässogudstjänsten, så att vissa delar av mässan anförtroddes åt kören, vilken kunde utgöras av en unison koralkör eller på högtidsdagar en flerstämmig kör allt efter råd och lägenhet. Vid diskussionen om körens uppgift enades man i Hälsingfors efter svenskt förslag om följande uttalande: »Mötet uttalar önskvärdheten av, att där kyrkokör finnes, solosång av konserterande art icke må förekomma vid högmässan».

Den fjärde allmänna kyrkosångshögtiden i Västerås den 13—16 november var märklig från flera synpunkter. Högtidens höjd-

punkt utgjordes av J. S. Bachs Johannespassion under ledning av domkyrkoorganisten Herman Lindquist. I körkoralerna, som utfördes av hela den samlade rikskören, beräknar man att omkring 1300 sångare deltog. Det har diskuterats lämpligheten av att vid kyrkosångshögtider uppföra verk, på vars inövande de deltagande körerna måste använda större delen av sin repetitions-tid, men ändå inte kunna själva utföra i sina respektive hemkyrkor. Framförandet av Johannespassionen torde dock kunna försvaras. För det första berikades mötesprogrammet med ett verk, vars sacrala och konstnärliga halt står över varje diskussion. För det andra fingo rikskörens medlemmar *uppleva* detta verk såsom aktiva deltagare, vilket äger en betydelse som endast den vet som själv erfarit detsamma. För det tredje torde just körkoralerna kunna lämpa sig för utförande i hemkyrkorna. Deras såväl musikaliska som de tempore-karaktär förläna dem egenskaper av gudstjänstmusik framför allt annat. Slutsatsen blir denna: skall i fortsättningen större kyrkliga verk vid kyrkosångshögtider utföras av hela förbundet torde den i Västerås praktiserade arbetsfördelningen vara att rekommendera.

Mötesprogrammet ägnades uteslutande åt den kyrkomusikens guldålder som representeras av föregångare och samtida till Johann Sebastian Bach. Separat medverkade, förutom domkyrkokörerna i Västerås och Uppsala, stiftskörerna från Uppsala, Strängnäs och Karlstad stift samt Västergötlands körförbund jämte Kyrkosångens Vänner. För första gången deltog kyrkosångsförbundets yngsta dottersammanslutning, Stockholms kyrkosångsförbund, för tillfället representerad av S:t Jacobs kyrkokör.

Till kommande kyrkosångshögtider bör man nog överväga lämpligheten av att på samma konsertprogram uppsätta amatörförbund på ömse sidor om en kör, som till stor del utgöres av yrkessångare. Jämförelser kunna knappast undvikas. Men på grund av så skilda förutsättningar kunna prestationerna omöjligen värderas efter samma måttstock, vilket beklagligtvis skedde bl. a. i tidningsrecensioner över Västeråsmötet. Lämpligare vore då, att en medverkande elitkör placerades på en konsert, som för övrigt upptog t. ex. orgelmusik. En elitkörs medverkan vid kyrkosångshögtiderna har givetvis sin stora betydelse, men denna medverkan måste ordnas så, att den verkar stämulerande och icke nedslående på de övriga i högtiden deltagande körerna.

Den kyrkomusikaliska väckelsen griper allt vidare omkring sig. I Sveriges körförbunds organ *Vår sång* har teol. dr. Gunnar Rosendahl skrivit artiklar om den gregorianska sången och programnotiserna i såväl denna tidskrift som de rent kyrkomusikaliska organen vittna nogsamt om att körarbetet landet runt utmärkes av såväl utvidgande som fördjupande. Man möter allt oftare namn sådana som Palestrina, Buxtehude, Schütz och Bach och av våra dagars komponister Kurt Thomas och Diestler. I Tranås och Härnösand har man under året uppfört Otto Olssons *Te Deum*.

Av anmärkningsvärda framföranden i huvudstaden må, förutom de traditionella Bach-framförandena i Engelbretkskyrkan, nämnas Schütz's Matteuspassion i Storkyrkan, Schütz's Juloratorium med tillfälliga koral- och motettinlagor i S:t Clara, Buxtehudekantaten Tag bort från oss, o Fader vår — under året utgiven med svensk text hos V. Norberg, Västerås — i S:t Jacob. Under innevarande år, då 300-årsminnet av Dietrich Buxtehudes födelse skall firas, borde kyrkokörerna landet runt mera intensivt än tillförne göras uppmärksamma på Viktor Norbergs svenska upplagor av Buxtehudes kantater. Norberg är vår svenske Bärenreiter. Inför Buxtehudejubileet må det även vara på sin plats att uttala en from önskan, att något svenskt storförlag ville ta hand om nyutgivandet av de skatter från kyrkomusikens glanstid som ligga i våra bibliotek, så att vi i framtiden slipa förödmjukelsen att nödgas försvenska *tyska* förlags nytryck av svensk musikegendom.

I Storkyrkan har framförts en nykomponerad koralmässa på svenska julmotiv av organisten David Wikander, vår mest avancerade representant för den riktning, som i Tyskland representeras av Kurt Thomas, H. Diestler och E. Pepping m. fl. »Neutöner». Av David Wikander har från Gleerups förlag utgivits en körpartita över koralen »Vak upp min själ giv ära». (Sv. ps. 429.)

Från Stockholms Konsertförening har över landet genom radion utsänts en mässa för kör och orkester av Josef Jonsson. När få vi höra Sven Svenssons för några år sedan utgivna s. k. Korta mässa?

En »kritiskt-korrekt» upplaga av Schütz's »Jesu sju ord på korset» har på Nordiska Musikförlaget utgivits av Ingvar Sahlin, vilket vi hoppas skall medföra ökad spridning bland våra kyrkokörer av denna utomordentligt värdefulla musik. Förutom de goda körsaker av bl. a. Carl Nielsen och Gottfrid Berg, som i form av musikbilagor till Kyrkosångsförbundet kommit våra kyrkokörer till del, samt den från sträng kyrkomusikalisk synpunkt något blandade produkten från Diakonistyrelsens billiga körserie, återstår att bland under det gångna året nytillkommen körlitteratur nämna den samling av Bachs körkoraler, som på Nordiska Musikförlaget utgivits av David Ahlén och Knut Peters. En anmälare i Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv kallar samlingen »en oskattbar gåva åt Sveriges kyrkokörer och ett välkommet komplement till Hymnarium».. Med sin synnerligen praktiska planläggning med en koral för var och en av kyrkoårets sönd- och helgdagar, borde den bli helt enkelt outhärlig för varje kyrkokör, som är angelägen, att vid sina framträdanden utföra musik av så utpräglad de tempore-karaktär som möjligt. Slutligen kan även nämnas utgivandet på Gleerups förlag av Adell-Peters Evangelisk tidegärd i ny upplaga.

I vårt södra grannland har under året en förnämlig ny upplaga utgivits av Jespersens Graduale av 1573. Tilltaget är före-

dömligt och borde ge oss här i Sverige en välbehövlig påminnelse om vad vi i det avseendet ha gjort. Och för danskt gudstjänstliv och kyrkomusik gavs gripande och överväldigande uttryck vid den festgudstjänst till 400-årsminnet av den danska reformationen, som, halvannan månad tidigare avhållen i Köpenhamn, den 15 december ägde rum i Stockholms Storkyrka och delvis utsändes i radio, varvid bl. a. det nybildade Drengkoret under ledning av Mogens Wøldike företedde en körkultur av högsta klass.

En handbok i kördirigering har utgivits i Tyskland på Breitkopf och Härtel: det är Kurt Thomas' Lehrbuch der Chorleitung. Det vore gott om de goda erinringar och anvisningar, som denne erfarne tonsättare och körledare har att ge beträffande de problem, som en kördirigent ställes inför, bleve kända av våra svenska körledare.

Klarläggandet av *kyrkokörens uppgift vid gudstjänsten* är tvislutan det viktigaste spörsmålet rörande kyrkokörernas verksamhet just nu. Som ovan nämnt, förordade direktör Gustaf Petersson vid kyrkomusikermötet i Hälsingfors ett övertagande för kyrkokörerna, de må utgöras av unison eller flerstämmig kör, av flera av momenten i mässan, ex. Kyrie, Laudamus, Sanctus m. fl. Det synes mig angeläget, att det bleve fastställt, icke minst med hänsyn till pågående handboksrevision och stundande revidering av Missale, vad som i det ena eller andra fallet lämpligen bör anses vara församlingens eller körens uppgift. Beträffande önskemålen rörande det nya Missalet har Stockholms kyrkomusikerförening, med hänsyn till olika behov och sedvänjor i skilda delar av vårt land, förordat införandet av tre alternativ, dels ett enklare avsett för församlingssång, dels ett annat rikare att utföras av en övad unison kör, dels slutligen ett för flerstämmig kör. Saken är värd att inom detta sällskap upptagas till diskussion.

Så torde även körsångens plats på gudstjänstordningen för högmässan behöva dryftas. Den enda anvisning handboken ger, är att en körsång må kunna utföras efter trosbekännelsen. Men om två körer skola utföras, var skall då den andra placeras? Mig synes det bäst omedelbart efter bönen, som följer omedelbart på predikan, före pålysningarna, för att därigenom mildra övergången från predikan till de mera alldagliga kyrkonotiserna. Ävenså torde klara bestämmelser vara önskvärda beträffande körsångens placering vid andra gudstjänster än högmässan, men för vilka handboken föreskriver viss ordning.

Då kyrkosångsrörelsen i närvarande stund nått en tidigare oanad utveckling och — få vi hoppas — alltfort tillväxer, vore det gott att dess berättigande och medverkan vid församlingens gudstjänster manifesterades i handbok och missale.

Set Svanholm.

Kyrkokonst 1936.

På grund av den starkt begränsade tid, som står till förfogande vid rapportens avgivande vid våra sammanträden, har jag avstått från att utarbeta någon förteckning över litteratur, som under året utkommit i de ämnen, som sektionen har att behandla. Men jag kan ej underlåta att framhålla det tacknämliga i att Intendenten Bengt Cnattingius under det gångna året i Församlingsbladet publicerat ett antal artiklar över »Kristna konstverk» (Rembrandt I, IV, Elias Martin, II, III, samt Giotto V), som på enkelt, åskådligt sätt giva utmärkt hjälp till förståelse och inlevelse i den kristna konsten. Den upplysningsverksamhet, som därmed påbörjats, måste hälsas med största glädje och är ett i rätt riktning taget steg, varpå man med intresse väntar efterföljelse.

Ett summariskt sammandrag av vad som under året utträttats ger vid handen, att jämte ett stort antal församlingshem hava följande nya kyrkor blivit uppförda: Hultsfred (Lkp stift), Pålshoda (Str. stift), Fors och Virsbo (V-ås), S:t Örjan i Skelleftehamn samt Åsele och Töre (Luleå stift). Vidare har Östersunds stads församling beslutat att i stället för den gamla träkyrkan låta bygga en kyrka för 750.000 kr., vilken enl. Prof. Wahlmans ritningar får jämtländsk resning och med sina karaktäristiska medeltida kyrkodrag i exteriören dock kommer att framstå såsom en modern skapelse. Men av än större allmänt intresse är det, att ett par av våra domkyrkor stå inför restaureringar. En domkyrka är på visst sätt ett helt stifts helgedom och borde givetvis vara en mönsterhelgedom i alla avseenden. Strängnäs domkyrka, som förskonats från det restaureringsnit, som förstörde några av våra domkyrkor under 1800-talet, står inför ett restaureringsarbete, som är avsett att vara färdigt vid dömens 650-års jubileum 1941. På initiativ av Biskop Aulén har bildats ett värdefullt stöd för säkerställandet av planerna i »Strängnäs-katedrals-vänner». Särskilt glädjande är det, att för den under åren 1884—96 hårt restaurerade och förvanskade Skara domkyrkas iståndsättande framställning ingivits för erhållande av program för arbetet.

Den nyaste av våra domkyrkor, Luleå domkyrka, byggd efter Luleå stads brand i kvasigotisk stil 1888—1893, är också i behov av ett mer omfattande underhåll och av en värdigare kyrkointeriör. Enligt en icke bestyrkt uppgift skulle det utarbetade förslagets genomförande draga en kostnad av omkring 300.000 kronor.

Krafter äro i rörelse för att ett mer omfattande arbete även i Upsaladömen skall komma till utförande. För värdigare glasmål-

ningar i Vasakoret ha för övrigt under året donerats 9.000 kr. Emanuel Vigelands trenne målade korfönster i Lunds domkyrka ha tilldragit sig berättigad uppmärksamhet.

Vad restaureringar beträffar, synas de mest intressanta utgöras av Hökhuvud, Lovö, Härkeberga samt Forsa (A), Svenneby (Sk), Hammar, Svennevad och Örebro Nikolai (Str.) Haraker och Kila (V-ås), Karlstorp (Vx), Dalby och Ravlunda (Lu), Slättåkra (Gbg), Kila (Kst) och Nederluleå (Luleå stift). I Jakobs kyrka i Stockholm pågår ett omfattande arbete, som närmar sig sin fullbordan.

Vid Härkeberga kyrkas restaurering har man funnit ytterligare alster från det Svenska kyrkomåleriets stora period i Albertus Pictors konst. Särskilt intresse har knutit sig till Forsa kyrka, som med sin runristade ring på sakristidörren har Sveriges äldsta rättsuppteckning och som i Tor Hörllins mäktiga altarmålning (8 m. hög och 4 1/2 m. bred) erhållit ett monumentalt inslag av modern högtstående konst. Det är Bergspredikan, som inspirerat konstnären och givit honom motiv för hans konstverk, som utgör en originell framställning med imponerande mäktighet. Samma motiv behandlas i Karlstorps kyrka av Einar Forseth å hans altartavla, som i sin arkaiserande okonstlade framställning icke är utan betagande verkan. Med Dalby Helig-kors-kyrkas restaurering har ett länge närt önskemål blivit realiserat, ehuru arbetet med iordningsställandet av den märkliga kryptan fått anstå för att möjligen redan under 1937 förverkligas. Sannolikt grundlagd 1060 är kyrkan en av våra äldsta och märkligaste helgedomar.

Såsom konstnär har Torsten Norberg varit verksam såväl i den redan 1935 invigda Hammars kyrka med dess monumentala absidmålning som i Pålshoda nya kyrka, och desslikes har han i Harakers kyrka lyckats att på harmoniskt sätt i den pompösa gamla altartavleramen från 1650-talet utföra en målning med samma motiv (korsfästelsescenen), som den försvunna gamla altarmålningen hade.

Att gamla målningar under året framtagits, innebär endast en fortsatt tillämpning av metoder, som visat sig vara ägnade att åt templen återgiva den varma stämning, som helgedomarna fordom haft. Men en sak får icke förbises. De flesta kyrkomålningar ha som bekant tillkommit under en tid, då våra kyrkor helt saknade varje slags värmesystem. När dessa målningar numera framtagas, bliva de mer eller mindre utsatta för den risk att förstöras, som uppvärmningsanordningarna äro förenade med. Det har nämligen visat sig alldeles felaktigt, att det endast skulle vara de vanprydande kaminerna med sina slingor av grova rör, som utsatte målningarna för allvarlig fara genom rök och sot. Visserligen är det sant, att moderna system (såsom varmvatten-, lågtrycksånga- eller elektriska system) icke direkt sota. Men varje värme-källa framkallar en luftström, som rör sig uppåt, medförande

dammpartiklar, som avsätta sig å de kyliga och fuktiga ytterväggarna. Detta är ett spörsmål, som måste ägnas den omsorgsfullaste uppmärksamhet, så att den förstörelse, som på detta område hotar, förhindras. Sedan t. ex. de värdefulla 1400-talsmålningarna i Nederluleå kyrka (Luleå stift) år 1909 framtagits under kalkputsens, ersattes år 1920 de tvenne typiskt fula, stora, sotande kaminerna med varmluftssystem med värmekälla under kyrkans golv. Detta system sotade visserligen icke, men dess fördärliga inverkan på de värdefulla målningarna har dock kunnat avläsas år från år. Endast 16 år senare har man därför tvingats att rengöra målningarna från ett inbränt dammlager och införa ett helt nytt system med lågtrycksånga och med element fördelade över hela kyrkan. Huruvida denna åtgärd helt borteliminerat risken, får framtiden utvisa.

Att kyrkor i samband med restaureringar återfå sina klenoder från museer och samlingar eller återföra dylika från tornkamrar och vindar till värdigare och hedersammare placering, är numera icke längre något märkligt ej heller, att nya föremål, särskilt textilier, därvid nyförvärfvas huvudsakligen såsom gåvor.

Licium hävdar alltjämt sin höga ställning. Ett glädjande uppsving på det textila området kan emellertid noteras, sedan Libraria kommit under Fröken Märta Gahns goda ledning. Antalet högtstående textilier, som under året levererats från denna atelier, är påfallande stort. Nämnas må endast den förnämliga vigselmattan till Oscars kyrka, predikstolsbonaden till Hammars kyrka med motiv »de 4-handa sädesåkrarna», Forsa kyrkas antependium, vars hela dekor utgöres av ett bibelspråk i guld.

En kyrka (Hanhals, byggd 1893—94, Gbg. stift) har under året eldhärjats. Fastän äldre dyrbarare inventarier räddades, gör församlingen dock en kännbar materiell förlust, enär kyrkan ej lär ha varit brandförsäkrad till betryggande belopp, något som ger anledning till en inträngande maning till församlingarna att genom tillfredsställande brandförsäkringar söka skydda sig mot beklagliga förluster.

En viss uppmärksamhet bör ägnas krematoriefrågan. Krematorier ha under året uppförts i Linköping och Västerås, och nya planeras eller äro beslutade. Mer eller mindre märkvärdiga i sin resning ingiva i stort sett dessa moderna byggnader, som under de senaste åren tillkommit, genom sin extrema modernitet en viss främlingskänsla. Önskligt vore, om åtminstone interiören i de begravningskapell, som därvid inredas, i sin utsmyckning sökte i högre grad än hittills tillgodose kyrkliga krav.

I samband härmed är det av vikt, att vid anläggning av kyrkogårdar och uppgörande av plan för dessa hänsyn tages till den tilltagande utbredning, som kremationen med varje år vinner. På vissa håll sörjes det för ordnandet av urngårdar och urnlundar. Men det synes ofrånkomligt, att man genom förutseende söker ordna så, att den sparsamhet rörande gravplatsernas storlek, som

eldbegängelsen ställt i utsikt, icke blir en fiktion. Vi stå här inför en fullständig omgestaltning av redan uppgjorda kyrkogårdsplaner. De erforderliga ändringarna böra icke utlämnas åt tillfälligheten eller godtycket. Visserligen stadgas i 2 § KK 4/5 1923, att fastställelse av förslag till omläggning eller utvidgning av kyrkogård bl. a. skall avse begravningsplatsens planering och indelning med gångar i gravkvarter och gravindelning. Men de flesta församlingar ha kyrkogårdar från tiden före 1923 och sakna till stor del någon plan för gravplatsernas anordning. Där plan finnes uppgjord, blir bestämmelsen om kyrkorådets åliggande att följa fastställda ritningar icke alltid iakttagen; och ofta är det så, att en nyanlagd kyrkogård har plan, under det att den gamla kyrkogården, vars placering närmast kyrkan kräver särskild omsorg, utnyttjas, utan att det finns någon plan alls. Här krävs en snabbinventering, lämpligast genom våra biskopars försorg, och ett ingripande, för att icke en utveckling i gynnsam riktning skall äventyras.

Rörande våra kyrkogårdar må det vidare tillåtas att påpeka, till vilken fördel det är, om bestämmelser uppgöras för de olika gravplatsernas ordnande och för gravstenarnas utseende och storlek — allt för att åstadkomma harmoni och lugn. Men icke ens de bästa föreskrifter äro utan sina vådor. Det har t. ex. inträffat, att gravvårdar, som blivit godkända och mot vilka i och för sig icke är något att erinra, locka till efterbildning och komma att genom sin brist på variationer göra ett stereotypiskt och opersonligt intryck, varigenom den kyrkogårdskultur, som man söker främja och utveckla, hotar att fördärvas och utvecklingen att lamslås. Ett uppmärksamt iakttagande tvingar till att uttala en oförbehållsam varning på detta område.

För att ersätta bärningen för hand har Svetsn. A.-B. i Sthlm fört i marknaden en vagn för transporter inom kyrkogården. En duk döljer hjulen. »Bärarna», som gå å ömse sidor om vagnen, draga vagnen genom längsgående handtag. I många fall kan en dylik vagn vara till hjälp att lösa det ofta kostsamma bärarproblemet.

Libraria har tillmötesgått behovet av lämpliga gravvaser och komponerat vaser, vilka med sin spetsiga underdel äro synnerligen lämpliga att sticka ned i jorden och vilka väl en gång kända torde komma att röna rik efterfrågan.

Vad våra kyrkogårdar beträffar, kan jag icke låta bli att nämna, att ett rykte, emanerande från en huvudstadstidning haft att förmåla, att Filadelfiaförsamlingen i Stockholm skulle skaffa egen begravningsplats. Det är livligt att hoppas, att en åtgärd, som på detta sätt skulle efter döden uppdelas och etikettera människor och pinsamt beröra de efterlevande, icke må komma till utförande.

Till slut vill jag endast i förbigående nämna, att grunden till Varbergs medeltida kyrka från 1300-talet blivit påträffad vid schaktningsarbeten för en ny lada, — liksom den gamla kyrkogården. Men jag uppröres, när jag får se, hur man endast nöjer

sig med att konstatera upptäckten — för att sedan fortsätta sitt ladbyggnadsarbete. Om det varit en forngrav, hade den genast blivit fridlyst — som om gravarna, vilka gömma kristna förfäder, skulle vara mindre värda pietet. Och jag tillåter mig återgiva med några mindre ändringar vad jag i en tidning en gång läste under det gångna året:

»Jag har sett Rökstenen. Jag har sett forngravarna på Visingsö, bautastenar här och var över hela vår bygd. Och jag har tänkt på våra förfäder, som levde av samma mark som vi. Jag har tyckt det vara ett vackert drag att bevara deras gravar i orubbat skick.... Jag står i ett hörn av min församlings griftegård. Undanställda invid häcken ligga eller stå en grupp gravstenar. De ha prytt gravarna efter forna församlingsbor. Jag vet ej vilka. Och jag vill inte taga bort snön, som döljer inskriften. Jag fruktar att måhända få se ett namn, som jag känt. Jag förstår, att de dödas närmaste måste vara borta. Ingen har vårdat deras gravar, och bestämmelserna för griftegården ha trätt i kraft.... Traditionen och vördnaden, som vårdat forngravarna och som vakat över att bautastenarna icke rubbats, — den synes icke till, då det gäller kristna gravar, om ej enskilda vaka över griften.»

Såsom av det föregående framgår, har det senaste året kännetecknats av livlig verksamhet på det område, som berör våra kyrkor och deras konstnärliga utsmyckning. I intet stift står det stilla, och envar av våra biskopar, möjligen med undantag av biskopen i Visby stift, kan förtälja i blivande ämbetsberättelser om vackra synliga resultat av nitälskan för fädernas kyrka ute i församlingarna under år 1936. Icke saknas det offervilja. Understundom kan man möjligen befara, att motivet icke varit alldeles fritt från viss skrytsamhet — och att den yttre så glädjande omvårdnaden av församlingens tempel blivit angelägnare än omsorgen om den egna själens vård och ans. Men i stort omvittnas, hurusom den iståndsatta helgedomen genom sin värdigare, skönhetssinnet tilltalande utgestaltning blivit församlingsborna kärare och inbjudit till ett livligare deltagande i gudstjänsterna. Och det kan icke tillräckligt starkt betonas, i vilken utomordentlig tacksamhetsskuld vi vid våra kyrkorestaureringar stå till den med vetenskapliga metoder arbetande kulturminnesvärden, som i pietetsfull behandling av arvet från fäderna också ger en alldeles direkt hjälp till inträngande i våra tempels och församlingars historia. Men det kan icke fördöljas för en vaken iakttagare, hurusom ett system syntts utbilda sig, som lämnar föga rum för ett originellt grepp på en restaurering, ett grepp, som ingalunda behövde äventyra den pietet, man är skyldig gångna generationers skapelser. Det löftesrika uppsving på kyrkovårdens område, varöver vi haft all anledning att glädjas, får icke efterföljas av ett på stället marsch, så att man läser fast sig vid en nästan schablonmässig behandling av det gamla och ett även schablonmässigt infogande av nya moment. Särskilt vansklighar uppgiften visat sig vara vid restaureringar av våra 1800-tals-kyrkor, som — det

må gärna medgivas — det är svårt att göra något åt i deras ofta tröstlösa, kalla och nakna enformighet. Det synes, som om det ändå skulle finnas någon annan metod att skänka skönhetsvärden åt dessa helgedomar än den blågrå marmoreringen av bänkpartier och predikstolstrappa och det ofta tämligen planlösa utplacandet av tavlor och vapensköldar på de vida väggytorna, vilket senare icke visar sig ägnat att ge sinnet den samling och ro, som är en så viktig förutsättning för skapandet av andakt i själens möte med Gud. Om man icke på allvar ser upp i detta avseende, så är det f. ö. fara värt, att vår kyrkovårdskultur, som en tid stått så högt, kommer att drabbas av en eftervärldens lika stränga dom, som vi uttalat över 1800-talets dekadansperiod. Ty det kan icke förnekas, att ett starkt tidsbegränsat drag börjat göra sig gällande och att detta blivit en tvångströja, som är för trång — och som hindrar en naturlig växt och utveckling. Detta liksom en del andra i denna rapport berörda förhållanden visar alltnog, hur viktigt det är, att vi i vårt land få ett organ för kyrklig konst, en sammanslutning, som besjälad av kristen anda söker väcka vårt folks konstintresse, odla dess smak, förädla dess konstsinne och skänka förståelse för kyrklig konst och dess krav samt giva kunskap om den kristna konsten och dess livsbetingelser och i övrigt främja själva utvecklingen på detta område. Ett närmande mellan kyrkans och konstens män har faktiskt ägt rum genom det möte, som år 1934 hölls i Stockholm, — men får inte inskränkas till något, som bär tillfällighetens prägel. Nya synpunkter göras ständigt gällande å bådadera sidor. Vidare får närmandet icke inskränkas till ett fåtal experter utan måste bygga på bred folklig bas. Det är omvittnat, såsom jag i förra årsrapporten berörde, hurusom ett kristet konst-sällskap i Finland genom sina kristliga konst dagar och genom sin upplysningsverksamhet gjort en god insats i Finlands kyrkoliv. Vad som i det föregående berörts ger mig anledning att i år på nytt föra fram den av Biskop Bohlin i hans herdabrev (av år 1935) framkastade tanken, att det ingalunda skulle saknas uppgifter för en dylik sammanslutning även i vårt land. Det är därför, som jag tar mig friheten föreslå, att K. S. V.:s centralkommitté i dag måtte tillsätta en kommitté med uppdrag att utarbета stadgar för ett eventuellt bildande av en förening med uppgift dels att väcka och vidmakthålla ett levande intresse för kyrklig konst i vårt land, dels att söka främja religiöst besjälade konstnärers möjlighet att få tillfälle till utövande av sin konst och att vid olika tillfällen föra den kyrkliga konstens talan, så att — för att taga ett nära liggande exempel — vid genomförande av det aktuella förslaget till offentliga byggnaders och samlingslokalers prydnad med konstverk på statens bekostnad också kyrkans behov blir tillgodosett och de kyrkligt arbetande konstnärernas intressen beaktas.

Sixten Dahlquist.

Kyrklig konslitteratur år 1936.

Över den äldsta, romanska, konsten i Sverige föreligga endast några smärre tidskriftsartiklar, av vilka *Erik Lundbergs* om den äldsta stenkatedralen i Skara (i *Rig* 1936, även separat som Festskrift till Martin Olsson) samt samme författares lilla notis om Gudhems äldsta kyrka, äro av stort intresse. I samma festskrift har *T. Mårtensson* behandlat problemet Borg och rundkyrka. En populär skrift av *Axel Karlsson* skildrar Hagby rundkyrka (Kalmar 1936). Om V. Husby äldsta kyrka i Östergötland har undertecknad berättat i *S:t Ragnhilds Gilles Arsbok* (Söderköping). Tekniska frågor avhandlas i *Sune Ambrosianis* Om mur och murning före teglets uppträdande i Norden (i ovannämnda festskrift). Bildkonsten under samma period är föremål för en vidlyftig doktorsavhandling av *Monica Rydbeck*, som rec. i denna tidskrifts första häfte 1937. Ett mindre bidrag till västgötsk-värmländsk stenhuggarkonst är *C. R. af Ugglas'* uppsats Ett »porträtt» av den gode biskop Bengt av Skara (i *Fornvännen*). *Maj Flodin* skildrar Yttersta domen i Sundre (i *Gotländskt arkiv*). Några romanska bronsaltarredskap från Sverige återfinnas i *Otto v. Falkes* och *Erich Meyers* monumentala verk *Bronzgeräte des Mittelalters, I, Romanische Leuchter und Gefässe* (Berlin 1935).

Den senare medeltidens konst är något rikare behandlad. En sammanfattning om Upsala domkyrkas byggnadshistoria återfinnas i *Axel Romdahls* *Upsala Cathedral* (i *American Swedish monthly* vol. 29, 1935). En värdefull utredning om ett i Romdahls-Boethius' stora verk om Upsala-katedralen outrett problem är gjord av *E. Wahlberg* i hans uppsats *Vem var »G. S. Maroin*», en anmärkning till Estienne de Bonnueilles skuldförbindelse (i *Fornvännen*). I *acta Ostrogotica* 1935 återfinnas *Axel Romdahls* »Vid Linköpings domkyrkas sjuhundraårs jubileum». En annan domkyrkas byggnadshistoria, nämligen Västerås, är föremål för förnyad undersökning i *Erik Lundbergs* uppsats *Västerås domkyrka och katedralen i Poitiers* (Västmanlands Fornminnesförenings Årsskrift XXVI). Samma författare framställer i en uppsats, *Närkeskyrkornas vittnesbörd angående medeltidens bergshandtering* (i *Blad för Bergshandteringens Vänner* Nr. 3), en intressant hypotes om den äldsta kyrkobyggnadskonsten i Bergslagen. Andra bidrag äro *S. Karling* *Tyska orden och den svenska kyrkobyggnadskonsten* (i *Rig*), *H. Sundberg* *Heliga Trefaldighets kyrka i Arboga* (i *Arboga utställningen* 1935), *Berit Wallenberg* *Lövö kyrka genom tiderna* (Stockholm 1935), *R. Blomqvist*, *Slätthögs kyrka* (i *N. Albo hembygdsförenings årsbok* 1935), *H. Alm*, *Värmdö kyrka i ord och bilder* (Stockholm 1935), *Harry Thålin*, *Mäster Bothvid från Eskelhem, en gottländsk 1200-talsarkitekt* (Visby 1935), *Axel Hultqvists* lilla vägledning *Åtvids*

gamla kyrka (Åtvidaberg 1936), *B. Berthelsson*, Kyrkor och församlingsbildning i det medeltida Norrbotten (i Norrbottens läns hembygdsförenings årsbok) samt *Sven Drakenberg*, S. Gertruds kapell i Västerås (i Västmanlands Fornminnesförenings årsskrift XXIV). Atskilliga bidrag till gotikens bildkonst ha också kommit till, såsom *C. R. af Ugglas*, En svensk-finsk skulpturgrupp från 1200-talet (i Finskt museum), *Bengt Söderberg*, Kräklingbo kyrkas korstolar (Gotländskt arkiv 1935), densammes Birgittinska företeelser i Gottlands konst (Julhälsningar, Visby 1935), samme förf:s En märklig S. Annabild (i Törnsfall; i Fornvännen), *I. Schnell*, 1400-tals målningar i en sörmlandskyrka (Lids kyrka, i Fornvännen). Med påfallande iver har forskningen under professor Roosvals ledning under sista tiden kastat sig över den lübeckska skulpturen i Sverige. Värdefulla bidrag äro *Johny Roosval*, Norge, Lübeck och »den baltiska Norden» (i Fornvännen), densammes uppsatser: Bernt Notkes oldgesäll 1482—83 (i Rig), Notke, le peintre (i Gazette des beaux-arts, Paris), Bertil Målare und seine Stockholmer Werkstatt (i Nordelbingen), Hinrich Wylsynck, ett bidrag till bokillustrationens historia i Lübeck i slutet av 1400-talet (i Nordisk Tidskrift för bok- och biblioteksväsen), Skulpturer av Bernt Notke från Köpings kyrka på Öland (i Fornvännen), Henning von der Heyde (i Konsthistorisk tidskrift) och sammanfattande i Congrès d'histoire de l'Art, Basel 1936, Résumé; vidare *E. Engelstad*, Bernt Notkes elever (i Univ. Oldsaksaml., Oslo, Årsbok 1934) och *Samuel Hedlund*, Östergötlands och Nordtyskland under 1400-talets förra hälft I (i Konsthist. tidskr.). En sammanfattande karaktäristik av intresse är *Bengt Söderbergs* uppsats Medeltida folkkonst (i Nordisk Tidskrift 1935). Bidrag till de kyrkliga inredningsföremålen historia äro *C. R. af Ugglas*, En norsk medeltidskalk i Sverige (i Kunstindustrimuseets Årbok Oslo 1933—35), samme författares Petrus Elavis kalk i Söderby-Karl (i Upplands Fornminnesförenings Tidskrift XLV:1), *O. Källström*, Medeltida silverax från svenska och finska kyrkor (Vitterhetsakademiens handl., se rec. i denna tidskrifts första häfte 1937) och *K. K:son Leijonhufvud*, »Bedjen för Thomas Strängnäs biskopen» (i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria). *Mats Åmark* har bidragit med publiceringen av flera undersökningar om medeltida klockor: Östergötland medeltida kyrkklockor (i Meddelanden från Östergötlands Fornminnes- och Museiförening 1935—36), Mäster Busse Jakobsson och hans klockor (i Fornvännen) samt Upsala domkyrkas klockor (i Från ärkestiftets helgedomar 2, Upsala 1935). *T. Arne* meddelar en notis om ryska kyrkklockor i Sverige (i Fornvännen). Ett ikonografiskt bidrag av intresse är *I. Collijns*, En gotisk pärmstämpel med Birgittaframställning (i Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen 1935). Av intresse är också *Sven Hallströms* uppsats Medeltida kyrkoräkenskaper från Dalsland, ang. kyrkobo-

ken från Bolstad (i Hembygden utg. av Dalslands Fornminnes- och hembygdsförbund).

Nyare tidens kyrkokonst är icke så rikligt behandlad. Här märkes *Tord Nordbergs* uppsats Jakobs kyrkas byggnadshistoria (Fornvännen), *B. Gynnerstedt*, Bräkne-Hoby kyrka (i Blekingeboken), *N. Jönsson*, Ett besök i Önnestads kyrka 1820-talet (i Göinge hembygdsförenings årsbok 1935) och *P. V. Enström*, Ett kyrkobygge för 150 år sedan (om Brunflo kyrka, i Fornvårdaren V:4). Nyare tidens bildkonst har behandlats i ett antal artiklar såsom *Andreas Lindblom*, Bernini och Precht (om reliefer å Upsala domkyrkas predikstol; i Rig), *Manne Hofrén*, Kyrkobilhuggaren Jonas Berggren (i Meddelanden från Kalmar läns fornminnesförening XXIV), *Monica Rydbeck*, En skulpturmodell från 1500-talet (i K. humanistiska vetenskapssamfundets i Lund årsberättelse 1934—35), *Richard Steffen*, Stenhuggarverket på Gotland och dess utövare på 1600-talet, I—II (i Gotländskt arkiv 1935 och 1936), *Erik Lundberg*, 1600-talets kyrkointeriör (i Svenska kulturbilder, ny serie II) och *Ingeborg Wilcke-Lundqvist*, Krigsbyten från Gustaf Adolfs polska krig bevarade i en Roslagskyrka (i Upplands Fornminnesförenings tidskrift XLV:2). För konsthistorikern viktig är även *Bertil Westers* doktorsavhandling, Gotisk resning i Svenska orglar, som anmäls i denna tidskrift. Slutligen bör också nämnas *Svante Svärdröms* uppsats Häl-singemålningar från drottning Kristinas dagar (i Nordiska museets årsbok) om folkligt religiöst måleri. Av Sveriges kyrkor ha endast utkommit Gästrikland (h. 2, Ö. Tingslag) av *Erik André*n och *Brynolf Hellner*.

Moderna kyrkoprydnader behandlas i korthet i *Ake Stavenows* uppsats Kyrklig konst av Simon Gate (i Form), samme författares B. G. Göthes mässhake till Eskilstuna och Fors kyrka (i samma tidskrift) samt undertecknads refererande uppsats om Wigeland i denna tidskrift första häfte 1936.

Bengt Cnattingius.

Koraler till Nya Psalmboken.

Den av 1936 års kyrkomöte antagna psalmboken innehåller 91 nya texter. Ett stort antal av dessa kunna icke — utan vidare åtminstone — sjungas på någon av de i nuvarande koralbok förekommande melodierna. Den Kungl. kommitté som fått i uppdrag att redigera den nya koralboken har inför denna situation inbjudit landets kompositörer att pröva sina krafter på nya melodier till icke mindre än 30 psalmer, till vilka kommittén alltså icke ansett sig kunna använda befintligt material. Det är inför den härigenom uppkomna situationen, som efterföljande arbete vill vara

ett inlägg i diskussionen. Det har synts utgivarne obestridligt att i senare tid komponerade koralmelodier i regel icke ägt samma melodiska kraft som äldre tiders. Säkerligen är detta förhållande sammanhängande med det faktum, att nutida musikaliskt tänkande väsentligen rört sig i vertikal led under det att äldre tiders var mera horisontellt betonat. Det är möjligt — ja, sannolikt — att det i dessa sista dagar nyvaknade intresset för den polyfona musiken kommer att verka befruktande även på koralkompositionen. Därav har dock ännu icke förmärkts mycket. Vid ett sådant förhållande måste det anses i högsta grad intressant att göra en grundlig inventering av det förefintliga musikaliska materialet för att undersöka, i vad mån det oförändrat eller lätt bearbetat kan utnyttjas för de nya psalmerna. Det är en sådan undersökning av äldre koralmelodier i och utom koralboken som utgivarne företagit. Resultatet har förvånat icke minst dem själva. Det har nämligen visat sig, att samtliga nyintagna psalmer kunnat förses med melodi utan att nykomposition behöft tillgripas i mer än ett enda fall.

Att erbjuda gamla kända melodier i största möjliga utsträckning och, i den mån dessa svika, mera okända ur vår äldre lutherska koralskatt till samtliga nyintagna psalmer har varit vårt huvudsyfte. Vid sidan härav har emellertid föreliggande arbete även andra avsikter. Det vill vid melodihänvisningarna för den äldre psalmskatten iakttaga ett mera ekonomiskt förfarande än nuvarande koralbok. Härigenom har ett icke obetydligt antal melodier i den nuvarande koralboken kunnat slopas, som även om de mången gång i sig själva äro goda, likväl sällan eller aldrig användas. Som exempel på sådana uteslutna melodier kunna anföras följande: W. 4, 125, 178, 182, 191, 195, 423, 449, 459, 476. Vad 182 beträffar är det med tungt hjärta utgivarne föreslå dess uteslutande. Den har dock visat sig mycket svårlärd och har varit en orsak till att den utomordentliga Luther-psalmen på åtskilliga håll nästan kommit ur bruk. Det har då synts bättre att föreslå en annan melodi. För en blivande koralbok uttalas det önskemålet att, om alternativprincipen kommer till användning, båda melodierna intagas.

I gengäld för den sparsamhet som vi sålunda på vissa punkter visat, har för några mycket talrikt representerade meterklasser en eller annan ny melodi införts för att åstadkomma större omväxling. Som ex. må nämnas de meterklasser som företrädas av W. 250 och W. 420.

Vidare har en omprövning av den nuvarande fördelningen av texterna på de olika melodierna företagits. På åtskilliga punkter har detta lett till en ganska kraftig ändring av den nuvarande koralbokens hänvisningar. Särskilt må i detta hänseende framhållas det utvidgade bruket av W. 49, bl. a. avsett att åstadkomma en välbehörlig omväxling bland begravningsexterna.

I ett par fall ha vi ansett en återgång till Haeffners utjämnade

form så nödvändig för det bruk melodierna i detta förslag erhållit att den Haeffnerska formen avtryckts i bihanget. Detta gäller W. 49 och W. 138.

Vad barn- och ungdomspsalterna beträffar har vår strävan varit att anvisa folkliga, lättillgängliga melodier.

En särskild omsorg ha vi ägnat åt melodiförslagen till begravningspsalmerna. Envar som tjänstgjort i församlingar med större antal begravingar har förvisso känt, hur sliten särskilt W. 471 för närvarande är. Genom det redan omtalade bruket av W. 49 har ett försök gjorts att avhjälpa detta missförhållande. Dessutom har till samma meterklass införts en ny, för begravningspsalmerna (till vilka vi i detta sammanhang räkna W. 253:3, 4) avsedd melodi (Haeffner 489). Då dessa melodier föreslagits (liksom då W. 108 föreslagits till 553) ha vi därmed ock haft den avsikten att åt några av de vanligare begravningspsalmerna förlåna en mindre kylig prägel.

Till de viktigaste önskemålen inför en ny koralbok torde få räknas en grundlig revision av musiken till 1921 års *Nya psalmer*. På denna punkt ha vi dock måst nöja oss med att hänvisa till det redan begagnade materialet, hur beklagligt detta än understundom är. I några undantagsfall ha likväl andra melodier framdragits även till dessa psalmer för att visa att ett rationellt utnyttjande av befintliga tillgångar åtminstone i åtskilliga fall torde kunna ge bättre resultat än nykomposition. Då vi sålunda icke avsett att med vårt arbete annat än i förbigående beröra frågan om melodierna till *Nya psalmer*, betyder icke den omständigheten, att i vårt förslag hänvisas till dessa, att vi för vår del gilla dem. I många fall skulle vi självfallet hellre hava hänvisat till *Alternativa koraler*.

Slutligen går orgelsatsen stundom andra vägar än hittills varit brukligt. Detta gäller huvudsakligen beträffande de melodier som med nödvändighet kräva ett rörligare tempo. Man tänke på de långa versraderna i åtskilliga av de nya psalmerna samt på de texter som till sin metrisk karaktär äro övervägande daktyliska. Ett ackompanjement i hittills vanlig stil skulle vid dessa melodier kräva ett så långsamt tempo att de praktiskt taget skulle bliva obrukbara.

Självfallet kräver denna lättare orgelsats en tunnare och ej stark registrering. 16-fotston i manualen bör givetvis ej användas. Pedalen torde ofta med fördel undvaras.

Av ekonomiska skäl ha utgivarne måst avstå från att framlägga förslag även till texterna i det liturgiska bihanget, hur lockande än denna uppgift skulle hava varit.

Utgivarne beklaga att den knappt tillmätta tid, inom vilket arbetet måst färdigställas, omöjliggjort en grundlig prövning av åtskilligt som här föreslagits. En del av de nyintagna melodierna, åtskilliga av förslagen till ändringar i de hittillsvarande melodihänvisningarne och icke minst orgelsatsen i den mån den avviker

från hittillsvarande stil hade bort prövas i praktiskt bruk inom någon eller några församlingar under åtminstone något års tid, innan de framlagts för offentligheten. Vi äro sålunda själva medvetna om att åtskilliga av våra förslag kanske icke skulle komma att stå sig vid en grundlig praktisk prövning. Om vi det oaktat framlägga dem, sker det för att väcka diskussionen om dessa frågor till liv. Det synes oss nämligen synnerligen viktigt, att dessa frågor grundligt och allsidigt debatteras, *innan* en officiell koralbok hinner utgivas.

Här nedan lämnas en översikt av det i detta förslag upptagna melodimaterialet och dess fördelning. Inom varje avdelning hava melodierna upptagits i den ordning som syns mest underlätta deras igenfinnande.

I. Redogörelse för användningen av det ur den nuvarande koralboken (n:r 1—500) hämtade melodimaterialet. (Siffrorna längst till vänster hänvisa till meterklasserna i den officiella koralbokens meterklasstabell S. XIII ff.)

- 4 a. O Gud, det är min glädje (W. 223): 306.
- 4 b. Vak upp, min själ, giv ära (W. 429): 481, 499.
- 4 c. Loven Gud i himmelshöjd (W. 271): 14.
Lova Herren Gud, min själ (W. 29): 20, 242, 312, 380.
Världens Frälsare kom här (W. 58): 58.
- 4 d. Din klara sol går åter opp (W. 420): 174, 359, 471, 527.
Så går en dag än från vår tid (W. 434): 81, 458, 486.
(Andra melodier till samma meterklass, se avd. II: *Fram skri- der året i sin gång* och avd. V n:r 476.)
- 4 f. Jesu, du som själen spisar (W. 205): 341, 532.
- 4 h. Ack, bliv hos oss, o Jesu Krist (W. 120): 178, 441, 542.
Av himlens höjd oss kommet är (W. 63): 44, 46, 56, 63, 516.
Nu kommen är vår påskafröjd (W. 104): 107, 126, 194.
Uti din nåd, o Fader blid (W. 250): 66, 160, 195, 213, 290, 322, 420, 422, 430, 479, 488.
Vi tacke dig, o Jesu god (W. 96): 96, 99.
Vår Herres Jesu Kristi död (W. 154): 191.
(Andra melodier till samma meterklass se avd. II: *O Kriste, du som ljuset är* och avd. IV n:r 107, 396, 441, 450, 495.)
- 4 i. Vi love dig, o store Gud (W. 139): 27, 162, 202.
- 4 j. Se människan (W. 87): 87.
- 4 k. Att dig, o Gud, mitt offer bära (W. 418): 470, 500, 541.
- 4 l. Nu tystne de klagande ljuden (W. 492): 149, 570.
- 4 m. Du som förrän min mun (W. 354): 268, 272, 383, 536.
- 4 n. Var är den Vän som överallt jag söker (W. 481): 564.
- 4 o. Vänd av din vrede (W. 387): 157, 574.
(Annan melodi till samma meterklass, se avd. II: *Sanningens Ande.*)
- 4 p. En syndig man (W. 167): 254, 270, 401.
- 4 q. Jag vet på vem jag tror (W. 193): 196, 222, 282, 289, 336, 363, 367, 384, 386, 393, 398, 412, 431, 557.
Nu tackar Gud allt folk (W. 272): 15, 164, 220.

- 5 a. Ack hjärtans ve (W. 98): 98.
- 5 b. En stjärna gick på himlen fram
(W. 67): 67.
- 5 c. När världens hopp förtvinat stod
(W. 146): 34, 287.
- 5 d. Den ljuse dag framgången är
(W. 438): 490.
- 5 e. Gläd dig, du helga kristenhet
(W. 59): 59.
- 5 f. Vad röst, vad ljuvlig röst jag
hör (W. 153): 190.
- 5 g. Om, Jesu, på min vandringsstig
(W. 145): 100, 116, 177, 340,
457, 546.
- 5 h. O Herre Gud oändelig (W.
23): 23, 175.
- 5 i. Lov vare dig, o Jesu Krist
(W. 62): 62.
- 5 k. Vart flyr jag för Gud (W.
170): 249, 260.
- 5 l. Åra ske Herren (W. 383): 18,
54, 436, 449.
- 6 a. Min synd, o Gud (W. 187):
280, 445, 483.
- 6 b. Vaka, själ, och bed (W. 210):
343, 414.
- 6 c. Nu haver denna dag (W. 440):
492.
- 6 d. Gläd dig, du Kristi brud (W.
51): 41, 193, 207, 223, 271, 550.
- 6 e. Nu vilar hela jorden (W. 442):
90, 284, 485, 494, 505.
- 6 g. Jesus allt mitt goda är (W.
215): 122, 319, 333, 334, 583.
- 6 h. Hit, o Jesu, samloms vi (W.
328): 211, 218.
Du som var den minstes vän
(W. 341): 185, 219.
- 6 i. Ho är den som trött av striden
(W. 277): 405.
- 6 j. Så får jag nu med frid och
fröjd (W. 478): 561.
- 6 k. Jesu, lär mig rätt betänka (W.
75): 75, 80, 121, 158.
- 6 l. Hela världen fröjdes Herran
(W. 268): 11, 252.
- Jesu, du min fröjd och fromma
(W. 204): 396, 440, 444, 451.
Skåden, skåden nu här alle (W.
92): 92.
- 6 m. Offret stundar, blöd mitt sin-
ne (W. 83): 71.
- 6 n. Till härlighetens land igen (W.
113): 125, 267, 299, 408.
- 6 o. Denna är den stora dagen (W.
112): 112, 535.
Hjälp mig, Jesu, troget vandra
(W. 203): 9, 389, 395, 403.
- 6 p. En fridens ängel ropar: kom
(W. 483): 565.
- 6 q. Se 5 g.
- 6 r. Låt oss fröjdas, gladligt sjunga
(W. 109): 109.
- 6 s. Kom, Helge Ande, till mig in
(W. 138): 138, 274, 285, 446,
469, 579.
(Annan melodi till denna me-
terklass se avd. II: *I denna
ljuva sommartid.*)
- 6 u. Att bedja Gud han själv oss
bjöd (W. 258): 93, 231, 315, 332,
438.
Han lever, o min ande, känn
(W. 108): 108, 361, 553.
- 6 v. Hör, Gud ännu sin nåd dig
bjuder (W. 323): 19, 205, 243,
296, 298, 404, 415, 426, 525, 531.
Min själ och sinne, låt Gud råda
(W. 239): 263, 368, 377.
Mitt öga, spar du dina tårar
(W. 241): 364, 370, 371, 413.
- 6 x. Den signade dag (W. 424): 475.
(Annan melodi till samma me-
terklass se avd. II: *En dalande
dag.*)
- 6 y. Lovsjungom Herren (W. 266):
17.
- 7 a. Jfr 5 c.
- 7 b. O Gud, om allt mig säger (W.
295): 348.
- 7 c. Förlösningen är vunnen (W.
50): 50, 105, 110.

- 7 d. O Jesu, än de dina (W. 150): 72, 97, 188.
- 7 e. Guds rena Lamm oskyldig (W. 94): 86, 94.
- 7 g. I hoppet sig min frälsta själ (W. 487): 582, 598, 599.
- 7 h. I himmelen (W. 486): 144, 180.
- 7 i. Du bar ditt kors (W. 89): 89, 221, 552.
- 7 j. Gud välsigne dessa hjärtan (W. 335): 232.
Vänligt över jorden glänser (W. 73): 35, 36, 111, 184, 226, 246, 259, 391, 442.
Älskar barnet modersfammen (W. 474): 556, 558, 569.
- 7 k. Allena Gud i himmelrik (W. 24): 24: 1.
Av himlens här (W. 140): 12, 24: 2—5; 173, 206, 212, 224.
Din spira, Jesu (W. 118): 118, 142, 197, 208, 237, 344, 409.
Du livets bröd, o Jesu Krist (W. 155): 192.
En dag skall uppgå för vår syn (W. 498): 589.
Gud har av sin barmhärtighet (W. 144): 38, 309, 443, 454.
Min högsta skatt (W. 186): 33, 119, 179, 216, 279, 288, 433, 447, 537.
O Jesu Krist du nådens brunn (W. 47): 128, 266.
O Jesu Krist som mandom tog *) (W. 49): 187, 269, 275, 281, 346, 551, 559, 581.
O Jesu, när jag hädan skall (W. 471): 548, 555, 562.
Var man må nu väl glädja sig (W. 46): 6, 37, 40, 308, 434.
- 7 l. Dig, Helge Ande, bedja vi (W. 135): 135.
- 7 m. Cf. 7 k.
- 7 n. Oss kristna bör tro och besinna (W. 298): 316, 379.
- 7 o. Vad ljus över griften (W. 102): 102, 161, 247.
- 8 a. Helige Ande, sanningens Ande (W. 131): 10, 131.
- 8 b. Ande full av nåde (W. 137): 137.
- 8 c. Cf. 4 q.
- 8 d. Du som härlig ställde (W. 406): 2.
- 8 e. Jesu namn begynna skall (W. 65): 65.
- 8 h. Vad gott kan jag dock göra (W. 206): 225, 293, 313, 352, 372, 397, 453, 480, 491, 508.
- 8 i. Den blomstertid nu kommer (W. 394): 143, 199, 460, 463, 477, 592.
Jag lyfter mina händer (W. 33): 139, 209, 304, 321, 472, 567, 597.
Ditt huvud Jesu böjes (W. 91 = 520): 91, 95, 360, 560.
Min vilotimme ljuder (W. 444): 85, 502, 503, 540.
Till dig av hjärtans grunde (W. 183): 165, 250, 257, 276, 294, 335, 369.
- 8 j. O min Jesu, dit du gått (W. 128): 114, 240, 305, 317.
- 8 k. Bereden väg för Herran (W. 53): 43.
- 8 m. Tiden flyr, när vill du börja (W. 172): 261.
- 8 n. På Gud och ej på eget råd (W. 252): 245, 324, 465.
- 8 o. Jag går mot döden, var jag går (W. 452): 549.
- 8 p. Helge Ande, hjärtats nöje (W. 136): 136, 171, 181, 450, 478, 495, 526, 600.
Sion klagar med stor smärta (W. 123): 82, 168, 273, 547, 566.
Vad kan dock min själ förnöja (W. 257): 78, 159, 255, 400, 487.
Såsom hjorten träget längtar

*) Utgivarne förutsätta att denna melodi återfår Haeffners utjämnade form.

- (W. 460): 39, 74, 77, 248, 256, 338, 357, 362, 392, 399, 590.
- 8 q. Sitt öga Jesus öppnat har (W. 103): 103, 113.
- 8 r. O Gud, ditt rike ingen ser (W. 199): 172, 210, 291, 310, 311, 323, 326, 356, 402, 425, 437. O mänska, till en Fader kom (W. 497): 101, 148, 366, 538.
- 8 s. Jesus är min vän den bäste (W. 213): 5, 120, 227, 318, 373, 577.
Herre, dig i nåd förbarma (W. 384): 154, 156, 350, 468, 543. (Annan melodi till denna meterklass, se Avd. III, *Gud som haver barnen kär.*)
- 8 t. Ej guld och rikedom jag har (W. 281): 64, 406, 427.
- 8 u. Jesu, du mitt liv, min hälsa (W. 76): 76, 84, 258, 545.
Tvivlan ur min själ försvinne (W. 200): 186, 214, 217, 230, 292, 295, 394, 452, 474, 489.
- 8 v. Välsignat vare Jesu namn (W. 64): 204.
- 8 x. Statt upp, o Sion (W. 68): 68.
- 8 y. I dag om Herrens röst du hör (W. 173): 262, 410, 544.
- 8 å. Gör porten hög (W. 52): 42, 155.
- 8 ä. Huru länge skall mitt hjärta (W. 45): 45, 347, 418, 538.
8. aa. I mänskors barn (W. 285): 229, 407.
- 9 a. Upp min tunga (W. 106): 106. (Annan melodi till samma meterklass, se avd. II: *Pärlor sköna.*)
- 9 b. Jesus är min hägnad (W. 216): 123, 385.
- 9 c. Vår Gud är oss en väldig borg (W. 124): 124.
- 9 d. Till dig jag ropar (W. 208): 30, 320, 342.
- 9 e. O Fader vår, barmhärtig, god (W. 21): 7, 25, 182, 435.
- 9 f. Till dig allena, Jesu Krist (W. 194): 152, 283.
- 9 g = 8 y.
- 9 h. Kom Helge Ande, Herre Gud (W. 134): 134.
- 10 a. Cf. 9 b.
- 10 b. Cf. 8 r.
- 10 c. Har jag nåd hos Gud i höjden (W. 212): 8, 117, 314.
- 10 d. Säll du som dig åt Gud betror (W. 225): 307, 329, 456.
- 10 e. När värld och vänner (W. 242 = 518): 79, 466.
- 10 f. Hjälp mig, min Gud (W. 184): 176, 277, 278.
Oändlige, o du vars hand (W. 7): 203, 419, 539.
- 10 g. Vi tro på en allsmäktig Gud (W. 17): 26.
- 10 i. En jungfru födde ett barn i dag (W. 60): 60.
- 11 b. Lovad vare Herran (W. 270): 13.
- 11 c. Cf. 7 o.
- 12 a. Cf. 8 r.
- 12 b. Upp psaltare och harpa (W. 1): 1, 16, 47, 167, 417, 424, 462.
- 12 d. Var hälsad, sköna morgonstund (W. 55): 32, 55, 69, 455, 482, 510, 586.
Min Frälsare, vad själave (W. 84): 83. (Annan melodi till samma meterklass, se avd. II: *Kom, Helge Ande, med ditt Ijus.*)
- 12 f. Lovsjungen Herrens nåd och makt (W. 57): 57.
- 12 g. Höga majestät, vi alle (W. 3): 3, 141, 236, 244, 587.
- 12 h. Välsigna, gode Gud (W. 305): 428.
- 13 a. Var kristtrogen fröjde sig (W. 61): 61.

- 13 b. Av hjärtat haver jag dig kär (W. 221): 88, 201, 297, 349.
- 14 b. Vi på jorden leva här (W. 26): 153.
- 14 c. Gud trefaldig, statt oss bi (W. 22): 22.
- Prosa: O du Helge Ande (W. 132): 132.
- II. Redogörelse för användningen av de ur Nya Psalmer upptagna melodierna i den mån dessa icke förekomma under avd. I. (Siffran inom parentes anger melodins nummer i N. Ps.)*
- Ack, saliga dag som i hoppet vi bida (534): 593.
- Bliv kvar hos mig; se dagens slut är när (651): 498; 253 (Altern. koraler, bis).
- Det ringer till vila och veckan går ut (652): 302, *) 345, 354, 504.
- Det är en ros utsprungen (514): 51.
- Du för vars allmaktsord (547): 251.
- En dalande dag, en flyktig stund (658): 572, 575.
- En herrdag i höjden är vorden besluten (665): 591.
- Fader, du vars hjärta gömmer (584): 303.
- Fram skrider året i sin gång (645): 459, 467, 578.
- Fädernas kyrka (533): 169.
- Förbida Gud, min själ (601): 374.
- För alla helgon som i kamp för tron (525): 147.
- Gammal är kyrkan, Herrens hus (528): 29, 129, 163, 533.
- Gläns över sjö och strand (623): 517.
- Här en källa rinner (507): 301.
- Härlig är jorden (504): 21.
- I denna ljuva sommartid (643): 461, 464, 571.
- I djupet av mitt hjärta (669): 595.
- Ingen hinner fram till den eviga ron (576): 265.
- Jag höja vill till Gud min sång (513): 48.
- Jag vet en hälsning mera kär (617): 421.
- Jag ville lova och prisa (596): 151, 358, 534.
- Jag är en gäst och främling (654): 573.
- Jerusalem, du högtbelägna stad (670): 596.
- Jesus för världen givit sitt liv (603): 519.
- Kom, Helge Ande, med ditt ljus (530): 166.
- O du saliga (516): 53.
- O du som ser, o du som vet (502): 528.
- O Kriste, du som ljuset är (648): 496.
- Pärlor sköna (625): 529.
- Sanningens Ande som av höjden talar (631): 28, 238, 239, 423, 580.
- Stilla natt (515): 52.
- Så tag nu mina händer (593): 331.
- Så älskade Gud världen all (506): 31.
- Tanke som fäfanget spanar (575): 264.
- Vem är den stora skaran där (526): 146.
- Verka tills natten kommer (612): 416.
- Vi önska nu vår brudgum och brud (571): 234.
- Vår blick mot helga berget går (523): 140, 145, 530.
- Våra stunder ila (657): 576.
- Vänta efter Herren (602): 375.
- Ängsliga hjärta, upp ur din dvala (589): 378.

III. Redogörelse för de melodier ur den nuvarande koralboken som med större eller mindre förändringar begagnats i detta arbete.

- Ack, vad är dock livet här (W. 457): 376: Närmare, Gud till dig.
382: Bed för mig, Herre kär.

*) Omtagningen i strofens sista versrader utelämnas.

- Ack, vi äro alla (W. 44): 381: Herre, jag vill bida.
- Du, Herre Gud, allena (W. 249): 70: Se, vi gå upp till Jerusalem.
- Ej större bröd oss kommer till (W. 282): 439: Du gav mig, o Herre, en teg av din jord.
- Gud som haver barnen kär (N. Ps. 619): 130: Livets Ande, kom från ovan. 170: Hjärtan, enigt sammanslutna.
- Herre, du för oss i nåd (W. 447): 501: Somnar jag in med blicken fäst.
- Hur fröjdar sig i templets famn (W. 326): 115: Om Kristus döljes nu för dig.
- Jag tror på Gud och vet, att han (W. 380): 429: Oss himmelens Gud vill vara när.
- Jesus Kristus är vår hälsa (W. 152): 513: Tryggare kan ingen vara.
- Lov, pris och ära vare dig (W. 416): 515: Jag lyfter ögat mot himmelen.
- O Gud, all sannings källa (W. 260): 509: Som sådden förnimmer Guds välbehag.
- Haeffner 396: Här 133: Kom, Helge Ande, Herre Gud. „ 233: Gud, se i nåd till dessa två. „ 416: „ 411: Ditt verk är stort, men jag är svag. „ 473: O Gud som åter värdes mig. „ 506: Lov, pris och ära vare dig. „ 441: „ 493: Nu denna dag förliden är. „ 507: När jag om morgonen uppstår. „ 450: „ 150: O Herre Gud, vi bedja dig. „ 327: Den rätt på dig, o Jesu tror. „ 432: Giv oss, o Gud, ett dagligt bröd. „ 484: O Gud, som allt med vishet styr. „ 489: „ 325: Som dig, Gud, tackes, gör med mig. „ 554: Ack, Jesu Krist, mig nåd bete. „ 568: Så vandra vi all världens väg. „ 495: „ 563: I Kristi sår jag somnar in. „ 584: Snart bröt du upp, du reste bort. „ 585: Så vila i välsignelse.

IV. Redogörelse för de melodier ur Haeffner, som upptagits i denna samling.

- Haeffner 44: Här 198: Gud, vår lösta tunga (mel. omarb.). „ 95: „ 355: Blott en dag, ett ögonblick i sänder (mel. omarb.). „ 107: „ 104: Nu kommen är vår påskafröjd. 127: Uppfaren är vår Herre Krist. „ 152: „ 189: Jesus Kristus är vår hälsa. „ 262: „ 337: Herre, du som från det höga. „ 183: Fader, du som livet tänder.

V. Redogörelse för i detta arbete upptagna, från andra källor hämtade melodier.

- N:r här: 4: Helig, helig, helig, Herre Gud allsmäktig. — Latinsk hymn. Från Cod. 366 Einsiedeln (1100-talet). Lätt bearbetning. „ „ 49: Jesus från Nasaret går här fram. — Mel. möjligen av J. J. Klein,

- tryckt första gången i hans *Neues vollständiges Choralbuch*, Rudolstadt 1785. Bearbetning.
- N:r här: 73: Se, kärlet brast och oljan är utgjuten. — Fransk melodi, tryckt första gången i Genf 1551. — Upptagen även av Lindegren. — Lätt bearbetning. Begagnas även för n:r 339, 388, 594.
- „ „ 200: Du öppnat, o Fader, i Kristus din huldrika famn. — Mel. tryckt första gången i *Geistreiches Stolbergisches Gesangbuch* 1715. Bearbetning.
- „ „ 215: Gud är här tillstädes. — Mel. tryckt första gången i *Neu-aufgesetztes vollständiges . . . Psalm- und Choralbuch . . . von Johann Michael Müller*, Frankfurt a. M. 1718/19.
- „ „ 235: O Kriste, du föddes av kvinna. — Se n:r 511.
- „ „ 241: Tung och kvalfull vilar hela. — Mel. tryckt första gången i *Herzens und Seelenmusik von J. S. Heimbrodts*, Leipzig 1715.
- „ „ 286: Nämn mig Jesus, han är livet. — Mel. tryckt första gången i *Erbaulicher Musicalischer Christen-Schatz*. Gesammelt und herausgegeben von Johann Thommen. Basel 1745. Här sådan den förekommer i *Vierstimmige alte und neue Choralgesänge* von J. Chr. Kühnau 1786, den sedan dess vanliga formen. Användes här även för 387 och 520.
- N:r här: 300: Klippa, du som brast för mig. — Mel. möjligen av Joh. Christian Kittel (1732—1809).
- „ „ 328: O liv som blev tänt. — Mel. av Nicolaus Herman, tryckt i hans *Die Sonntags Euangelia . . . In Gesenge verfasst*, Wittenberg 1560.
- „ „ 330: Alla Herrens vägar äro. — Mel. av Johann Schop, tryckt första gången i *Johann Ristens Himmlischer Lieder*, Lüneburg 1641.
- „ „ 339: Att bedja är ej endast att begära. Se n:r 73.
- „ „ 351: Fördolde Gud, som tronar i det höga. — Mel. av Joh. Balthasar Rein, tryckt i hans *Vierstimmig Choralbuch*, Altona 1755. Första noten ändrad.
- „ „ 353: Led, milda Ljus, i dunkel, dimfylld värld. — Mel. tryckt första gången i *Enchiridion Geistlicher Leder und Psalmen*. Hamburg 1558. Bearbetning.
- „ „ 365: Sorgen och glädjen tillhoppa här vandra. — Oskar Blom. Kyrklig Sång 1918 n:r 160. En mindre ändring i slutet.
- „ „ 387: Tänk, o Gud, på sjuka alla (N. Ps. 628). Se n:r 286.
- „ „ 388: Vi skulle jag ej möta glad min plåga. Se n:r 73.
- „ „ 390: Jesu, tänk på mig. — Mel. tryckt i *Harmo-*

- nischer Liederschatz ...
von Johann Balthasar
König, Franckfurt a. M.
1738. Mel. möjligen av
utgivaren. Lätt bearb.
- N:r här: 448: Kom, Ande, från höj-
den, kom ned. — Mel.
tryckt första gången i
*Davidisches Harffen- und
Psalter Spiel herausgege-
ben von Johann Georg
Stötzel, Stuttgart 1744.*
Bearbetning.
- „ „ 476: I öster stiger solen opp.
— Mel. av N. Herman.
tryckt första gången
1554. Även till n:r 228
och 514.
- „ „ 497: Nu dagens sol i glans
och prakt (N. Ps. 649).
Mel. av Melchior Vul-
pius, tryckt första gång-
en i *Ein schön geist-
lich Gesangbuch, Jena
1609.*
- „ „ 511: Jag kan icke räkna dem
alla. — Tryckt första
gången i *Ein Gesang-
buch der Brüder in Be-
hemen und Merherrn,
Nürnberg 1544.* Bearb.
Även till n:r 235.
- „ „ 512: Gud, som haver barnen
kär (N. Ps. 619: 1). —
- Mel. tryckt första gång-
en i *Neu-ingerichtetes
Gesangbuch. Cassel 1736.*
Även till 523.
- N:r här: 518: Härlig är den himmel
blå. — Mel. av Andreas
Peter Berggren (1801—
1880).
- „ „ 520: Lev för Jesus, intet an-
nat. Se n:r 286.
- „ „ 521: Jesu kär, var mig när.
— Mel. av Samuel Bes-
ler, tryckt i hans *Zwölf
Gottselige Weihnacht
Liedlein, Breslau 1615.*
Kraftig bearbetning.
- „ „ 522: Morgon mellan fjällen.
— In hoc anni circulo.
Latinsk skolsång. Bearb.
- „ „ 523: Gode Fader, i din vård
(N. Ps. 619: 2—6). Se
n:r 512.
- „ „ 524: Ring in gudstjänsttid.
Albert Runbäck, 1936.
- „ „ 594: Tänk, när engång det
töcken har försvunnit
(N. Ps. 667). Se n:r 73.

*I koralbokens hänvisningar avser
första siffran numren i Nya Psalm-
boken och andra siffran melodierna
i nu gällande koralbok.*

Albert Runbäck. Knut Peters.

Orgelkonst.

Den med stort intresse emotsedda orgelboken, som utlovats av musikdirektör Carl E. Rosenquist i Engelholm, föreligger nu på Gleerups förlag. Genast kan sägas att förväntningarna till fullo infriats. Vi ha i den föreliggande boken till vårt förfogande ett ovanligt vederhäftigt, noggrant och omsorgsfullt, intresseväckande

Carl E. Rosenquist: Orgelkonst. Handbok i orgelkännedom. Gleerups förlag, Lund. Kr. 4:75.

och tidsenligt arbete som med fullaste förtroende kan rekommenderas alla dem som vill inhämta kunskaper om orgelbyggeriets mål och medel.

Dispositionen av ett dylikt arbete torde kunna diskuteras. Här är den i varje fall klart och överskådligt uppställd. Orgelns ojämförligt viktigaste del, pipverket, blir här föremål för en grundlig utredning i det första stora huvudkapitlet, som omfattar ett 70-tal av bokens 178 sidor. I denna inledningsavdelning behandlas tonbildnings-, tonhöjds-, tonstyrke-, klangfärgs- samt icke minst betydelsefullt mensurfrågor. Indelningen av stämmorna är genomförd med konsekvens. För första gången får man i ett svenskt arbete en mera ingående framställning av alikvot- och blandstämmorna. Med samma översiktighet behandlas den följande stora underavdelningen, tungstämmorna. Ett utmärkt bildmaterial kompletterar på ett förtjänstfullt sätt denna framställning.

I kap. »Funktion» gives en klagörande redogörelse för en stämmas funktionsduglighet grundad på äldre och nyaste erfarenheter. Det tänkvärda innehållet i detta och följ. kap., »Disposition» torde i hög grad vara ägnat att klagöra för mången räddhågad tvivlare vad kyrkorgeln egentligen vill och kan när den är som bäst.

I kap. »Olika orgelformer» behandlas den egentliga kyrkorgeln. Här drar förf. en lans för »ryggpositivet» och dess framtida ev. återuppståndelse och talar kloka ord om kororgel, fjärrverk och högtrycksverk. Fyra dispositioner om 11, 16, 21 och 39 stämmor försvara på ett utmärkt sätt sin plats i en på orgelrörelsens ideal inriktad orgelbok. Små dispositioner lämnas även till de nämnda representanterna för övriga orgelformer: kapellorgel, »positiv», portativ.

På sid. 108 kommer så framställningen av de olika luftlådstyperna, som trots det knappt tillräckliga utrymmet av 17 sidor likväl bli vederbörligen belysta. Arbetet fullständigas genom de avslutande kapitlen där bälgverket, spelbord, traktur, registratur, koppel m. m. behandlas. En anmärkning skulle måhända kunna framföras att de här nämnda delarna fått åtnöja sig med en jämförelsevis knapphändig behandling. Bokens förra hälvt, där vi få mera av olika tiders brytningar och värdeomdömen ställda mot varandra, är den del som intresserar läsaren (och även tydligen förf.) mest.

Den allt igenom klara framställningen bör göra boken med dess innehåll och syftning lätt tillgänglig för en var som vill göra sig underrättad om det kyrkliga orgelbyggeriets inriktning. Den är ett arbete i rätt tid och kommer helt visst finna vägen till alla orgelintresserade.

H. Weman.

Heligkorskyrkan i Dalby och dess restaurering.

År 1060 inrättade Sven Estridsen två stift i Skåne, ett i Lund och ett i Dalby. Lunds första biskopskyrka, om vilken intet är känt, kan ha varit obetydligare än Dalbys, men staden låg mitt på slätten, där alla stråkled möttes i en medelpunkt, och läget predistinerade till en lugn och uppåtstående utveckling. I Dalby finns rester av den äldsta kyrkan kvar. Den var stor och betydande, uppförd som treskeppig pelarbasilika med rakslutet kor i kraftfull teknik: råhuggna gnejsstycken som huvudmaterial och hörnkedjor av tuktade eller huggna sandstenskvadrar. Men kyrkan låg icke i kulturcirkelns medelpunkt utan i periferien. Härute hade slätten redan tagit språnget upp mot Romeleåsen. Nedför sluttningarna bredde sig skog och löväng. Kyrkan blickade visserligen ned mot kultiverad slätt och vänlig kust, men bakom sig hade den åsen, skogen och Skånes opålitliga inre. Den låg som en utpost mot hedendomen. Dess roll i ett framtida helt kristnat och fredligt land var icke så självklar som Lundadömens, och dess historia blev också åtskilligt mera dramatisk.

I konkurrensen mellan Dalby och Lund vann staden på slätten redan efter sex år. De två stiftens sammanslog och Dalbys roll som stifts kyrka var utspelad. Att den fortfarande var expansionskraftig visar anläggandet av den romanska förhallen i väster, som dateras till 1130-talet. Men det är Lund som utgör inspirationskällan, byggmästare är Lundastenhuggaren Byzantios och förebilden Lundadömens krypta.

När förhallen uppfördes, spolierade man kyrkans västra del i stället för att lägga hallen längre väster ut och låta kyrkan stå orörd. Orsaken härtill har diskuterats, men nyligen har Evert Wrangel låtit publicera en naturlig förklaring. I hallen ligger den berömda brunnen, som långt in i nyare tid ansetts ha undergörande kraft. Om denna funnits redan i 1000-talskyrkan, skulle förhallen kunna ha uppförts som dopkapell för och kring brunnen, och denna skulle alltså ha bestämt läget.

I samband med förhallsbygget uppfördes på sidorna om hallen två kvadratiske torn, och därigenom inledes templets tredje stora byggnadsskede. Tornen befunnos icke tillräckligt starka utan måste stöttas genom stödkonstruktioner i förhallens båda våningar. Trots detta måste de ha rasat eller raserats; de ersattes slutligen av det nuvarande breda västtornet, som reser sig över en del av förhallen.

Sin stormaktsställning hade den forna stifts kyrkan under denna tid bibehållit som klosterkyrka, men denna nya funktion ledde också till nya förändringar. Det rakslutna koret bakom lektoriemuren räckte icke som munkkyrka utan ersattes under senromansk tid av ett nytt större kor med absid. Till dessa tillbyggnader kom redan vid 1200-talets mitt mittskeppets valvslagning och under

medeltidens senare del uppförandet av ett vapenhus på södra sidan.

Växlande uppgifter och skiftande stilar hade således med osedvanlig kraft gripit in i kyrkobyggnaden. Men när den efter reformationen förvandlades från klosterkyrka till sockenkyrka skulle dess byggnadshistoria ytterligare kompliceras. Möjligen efter en brand 1645 jämnades norra sidoskeppet med marken, 1686 revs absiden för att lämna material till Tyska kyrkan i Malmö. Under 1700-talet rasade koret och två av mittskeppets valv.

Numera återstår alltså det avkortade långhusets mittskepp och södra sidoskepp, vidare vapenhuset på södra sidan och i väster förhallen, vars andra våning öppnar sig mot kyrkan som orgelläktare. Över förhallen reser sig tornet. Skärningar, vinklar och oregelbundenheter komma exteriörens skuggor och dagrar att växla med impressionistisk livlighet. I interiören mötas splittrade fragment från skilda tider. Planen har en sockenkyrkas storlek, rymden är en döms. Ur varje murstycke talar historia och 1000-talsväggarna äro i sitt slag enastående.

Då templet år 1936 skulle genomgå den omfattande inre restaurering, som nu är avslutad, stodo alltså problemen mera skärpta än någonsin. Å ena sidan skulle ett enastående minnesmärke bringas att i splittrade murrester förkunna sin historia. Å andra sidan krävdes ett enhetligt lugnt kyrkorum. Skulle de kulturhistoriska principerna förvandla kyrkan till ett museum eller skulle de få vika för kraven på andakt och helhet? Eller fanns möjligheten till syntes?

Bakom restaureringen lågo långa undersökningar. På grundval av grävningar 1919 publicerade Sten Anjou 1930 sin avhandling om kyrkan. I en vägvisare av 1931 har han meddelat resultaten i populär sammanfattning. Kring avhandlingen ha inlägg från olika håll samlats. Nya iakttagelser, gjorda under restaureringen, har Ragnar Blomquist publicerat 1936. Senast har byggnadshistorien tagits upp av Monica Rydbeck i avhandlingen om Skånes stensemästare före 1200¹⁾.

På grundval av alla dessa undersökningar upptogs restaureringsarbetet, som försiggått under ledning av arkitekten fil. d:r Sten Anjou och fil. d:r Ragnar Blomquist. För församlingens representanter — bland dem kontraktsprosten E. Lundblad — liksom givetvis för Riksantikvarieämbetet har det tydliga från början stått klart, att monumentets stolta förflutna och de praktiska och estetiska problemens mångfald gjorde restaureringen till en angelägenhet av största principiella vikt och allmänna betydelse.

Med ett djärvt grepp och i motsats mot all tradition har man låtit södra mittskeppsväggen stå orappad med sin grova tukt-

¹⁾ Anjou: Heliga korsets kyrka i Dalby, 1930, och Heligkorskyrkan i Dalby, Svenska fornminnesplatser 16, 1931. Blomquist: Iakttagelser i Dalby kyrka under restaureringen 1936, Tidskrift för Konstvetenskap 19: 4. Rydbeck: Skånes stensemästare före 1200, 1936.

stensmur som det enastående vittnesbördet om 1000-talets stenbyggnadskonst. I omsorgsfull anslutning till denna vägg har hela kyrkan tonats med en dragning åt gult, men genom putsen skymtar överallt väggarnas material: här kommer tukststenen igen på norra sidan, och vi följa arkadernas konturer fast de äro igenmurade med tegel; här står förhallens välhuggna kvader i kontrast mot gnejsens råa ytor; här resa sig de höga tegelpelarna, som bära 1200-talets valv; uppe på läktaren spänns den väldiga bågen, som en gång stöttade de två fyrkantstornen. Men medan alla dessa skiftningar vittna om historia och tillblivelse — och i sin mäktighet stämma till vördnad och andakt — sammanhållas de av färgen och bli blott förtoningar i helheten. Mot väggarna står golvet röda tegel och valvens redan från början vita puts, i vilken 1200-talets nyframtagna målningar diskret teckna sitt röda, gula, gröna och svarta mönster. Bänkinredningen är hållen i benvitt.

Medan nere i kyrkan alltså ljusa toner dominera, koncentreras färgeffekten till altaret, som ytterligare framhävs genom att långhusets golv sänkts ett par trappsteg. Altaruppsatsen, som är utförd av Johan Ullberg och inköpt 1758, var förändrad och splitttrad, men delarna ha samlats och de ursprungliga kraftiga färgerna ha åter framtagits. Antependiet är rostrött liksom altarets vridna kolonner. Altarringen slår en starkt blå cirkel kring färgkompositionen.

Genom sin färgållning tar altaret i kraftigare valörer upp det diffusa färgspelet nerifrån kyrkan. I det roströda t. ex. återklingar golvfärgen, vissa färger i predikstolen, takmålningarnas dominantfärg och mycket av väggarnas toner. På så sätt samlas hela kyrkans färgsättning i altaret, och rummet får en riktpunkt. Det blir en helhet, bestämd av sitt syfte. Restaureringsproblemet har alltså förvandlats till ett färgproblem och kunnat lösas som sådant.

Då kyrkans huvudingång går genom vapenhuset i söder, utgör förhallen — vilken användes för bisättningar — ett parti för sig i kyrkan. Sedan 1800-talets mitt har den genom en bred portal stått i förbindelse med kyrkan, men sedan det visat sig, att en lämplig port för kistorna lätt kunde anordnas på annat håll, igenmurades 1800-talsportalen och de två ursprungliga mindre ingångarna på sidorna därom återupptogs. Vinsten härav är uppenbar. Parallellen med kryptan i Lund, där ingångarna ligga på liknande sätt, har blivit mera markerad. Kyrkorummets slutenhet har blivit större och den helare västväggen utgör en utmärkt bakgrund för kyrkans vackra romanska dopfunt. Även förhallen har blivit ett slutet rum, buret av sin egen stil och sin egen stämning. Dess altare har återfått sin ursprungliga och naturliga plats.

Förhallen har emellertid ännu cementgolv, cementfogar och cementputsade valv. Grov modern teknik skriker mot elegant 1100-

talsskulptur. Att också detta vackra rum skall sättas i värdigt skick är det önskemål, som nu står som tvingande, och det är att hoppas, att de härför begärda anslagen beviljas.

Allt rikare och mäktigare växa intrycken, ju mera vi se oss om i templet. Murarna berätta själva djärvt och rättframt sin långa historia. Men rummet har därför inte förvandlats från helgedom till museum. Det förflutna har blivit levandegjort och spelar som ett mildt accompagnemang med i gudstjänsten, icke för att störa den, men för att förtäta dess andakt.

Nils Gösta Sandblad.

Kyrkosångens Vänners årsredogörelser.

I. Centralkommitténs verksamhet.

Angående centralkommitténs verksamhet hänvisas till februarihäftet 1937 av denna tidskrift.

Centralkommitténs räkenskaper för år 1936 upptaga i sammandrag följande poster:

Behållning från år 1935	722:04	
Bankränta	6:30	
Årsavgifter	400:—	
Skänkta medel för utgivande av gregoriansk musik	288:10	
	<u>Summa</u>	1.416:44
Sekreterarearvode	50:—	
Reseräkningar m. m.	100:—	
Div. utgifter	51:10	
Behållning till år 1937:		
Längmanska medlen...	225:—	
Till utgivande av gregoriansk musik ...	288:10	
Övriga medel	702:24	1.215:34
	<u>Summa</u>	1.416:44

Räkenskaperna för år 1936 granskade utan anmärkning. Vi föreslå full och tacksam ansvarsfrihet för kassören och styrelsen.

Ekeby prästgård 21/1 1937,

Gabriel Carlsten,
kyrkoherde.

Akers prästgård 27/1 1937,

Joh. Marklund,
kyrkoherde.

P. M. till herrar kretsombud, sekreterare och kassaförvaltare.

1. Stockholmskretsen utser 2 revisorer jämte 1 suppleant att granska centralkommitténs räkenskaper för 1937, med anledning därav fatta besked samt meddela härom till kyrkoherde F. M. Allard, Ringås före 1 dec. 1937.
2. Protokollutdrag, utvisande kretsarnas beslut angående ärenden från centralkommitténs senaste årssammanträde, skola före 1 dec. 1937 tillställas undertecknad.
3. Motioner till 1938 års årssammanträde i januari insändas till undertecknad före 1 dec. 1937.
4. Årsavgift — 50 kr. — insändes till kyrkoherde F. M. Allard, Ringås, senast 1 dec. 1937.
5. Redogörelse för kretsarnas verksamhet 1937 insändes till undertecknad före 15 febr. 1938.
Hav godheten anteckna dessa data i Eder almanack.

Stockholm, Prästgatan 18 d. 6/3 1937.

Gabriel Grefberg,

sekr. i Centralkommittén.

II. Verksamheten 1936 i kretsarna.

Kyrkosångens Vänner i Lunds stift.
Den av K. S. V. i Lunds stift årligen anordnade koralveckan, som denna gång förlagts till Ahus i östra Skåne under tiden 16—22 juni, hade samlat ett 40-tal deltagare. Kursledare var kyrkoh. J. Hartler, Asmundtorp.

Köpingen Ahus rymmer inom sina gränser synnerligen förnäma minnen från svunna storhetsdagar. Främst bland dessa äro det sköna ur arkeologisk synpunkt märkliga templet, ruinerna efter lundaärkebiskoparnas borg och ett helgeandshus, rådhuset samt prästgården med sina Karl XI:s-minnen. Denna historiska miljö bildade alltså den yttre ramen till en koralvecka i 400-årsminnets år efter den första daterade svenska psalmboken. Därför upptog programmet fyra föreläsningar om psalmboken och dess samband med psaltare, tidegärd och mässa av kyrkoh. Knut Peters, Söndrum. — Varje dag inleddes med matutin och avslutades med completorium. Förmiddagens arbete avsåg övning i gregoriansk sång. Den leddes av musikdir. R. Blennow, Astorp. På eftermiddagen övades lutherkoralen under teol. kand. A. Uddlings egid. — Då vår psalmbok innehåller många psaltareparafrafer, var det synnerligen intressant att lyssna till prof. J. Lindbloms föredrag om »Psaltaren i det gammaltestamentliga gudstjänstlivet». Deltagarna fingo följa det judiska folkets skiftande öden, än under glädjetider vid hymners och tacksägelsepsalmers jubel, än under prøvotider vid klagopsalmers syndabekännelse med löften om bot och bättring. — Efter dessa föredrag sjöngs den frygiska litanian.

Församlingens organist, musikdir. Fr. Blennow utförde vid skilda tillfällen orgelmusik från såväl gammal som ny tid, upptagande namnen Scheidt, Pachelbel, Strungk, Schweelinck, Bach, Piutti, Joelsson, D. Olson, Raasted, Fr. Blennow, Runbäck, Murgård och T. Olsson. — Deltagarna skildes åt fyllda av tacksamhet för vad koralveckan givit dem av kunskaper och impulser till fortsatt församlingsarbete för gudstjänstlivets förnyelse och det personliga fromhetslivets tillväxt.

Den till sönd. d. 26. 4. 36 planerade Hälsingborgs-dagen måste inställas på

grund av inträffat sjukdomsfall. — Styrelsen har under året bestått av prof. A. Nygren, Lund, ordf., kyrkoh. J. Hartler, Asmundtorp, v. ordf. och kassaförv., domkyrkovicep. A. Adell, Lund och stadskomminister B. Åstrand, Trelleborg. Suppleanter: kyrkoh. A. Melin, Kävlinge, musikdir. T. Wählin, Lund och organist Inga Johnsson, Limhamn (tillika sekr.). Ombud i centralkommittén: prof. A. Nygren; ersättare: kyrkoh. J. Hartler.

*Sekr. adr.: Tegnérsg. 74, Limhamn.
I. J.*

Kyrkosångens Vänner i Skara stift.
K. S. V. hade årsmöte i Skara den 17 febr., varvid räkenskaperna för föregående år godkändes, styrelsen omvaldes och program för 1. halvåret uppgjordes. Till deputerad i Centralkommittén omvaldes komminister E. H. Cederbom med kyrkoh. N. Rosander som suppleant. — K. S. V. har under året haft 3 gemensamma sånggudstjänster, i Broddetorp den 10 maj, i Skara i samband med prästmötet den 18 juni och i Medelplana den 4 nov. Programmet i Broddetorp var följande

1. Preludium och fuga,
dorisk på g Buxtehude
(kantors K. G. Gustafsson)
2. 1) Helig Bach
2) Herren är kärlek Pfannschmidt
3) Jesu, Jesu du är
min Bach
(K. S. V:s kör)
3. Fuga i g-moll Frescobaldi
(kantors K. G. Gustafsson)
4. 1) Herre sänd ditt ljus Runbäck
2) O Herre Gud var
mild och god Morén
3) Herren vår Gud är
en konung Distler
5. Predikan över Dav. ps. 104 av
kyrkoh. C. E. Lindstedt.
Psalmer: 642 och 394:3, 4.
6. Kompletorium med sv. ps. 653.

Tillsammans med Organist- och Kantorsföreningen har K. S. V. anordnat 2 kyrkosångsdagar, i Alingsås den 14 april och i Töreboda den 20 okt. Vid den förra skulle kantor A. Runbäck, Båstad, hållit föredrag om Koralernas avfattning och utförande med demonstration å orgeln, men då

han på grund av sjukdom icke kunde komma upplästes hans föredrag av kantor K. G. Gustafsson. Föredrag hölls om Högmässan och koralövning förekom. På aftonen höll musikdir. T. Rantzén, Alingsås, med biträde av kyrkokören en konsert. — I Töreboda höll kyrkoh. Knut Peters föredrag om Vespergudstjänsten. Övning i såväl liturgisk sång som koralsång förekom. Vid kvällens sänggudstjänst spelade kantor K. G. Gustafsson orgel, Fredsbergs sängkör sjöng en hymn och kyrkoh. N. Rosander predikade om sången, som aldrig skall tystna. Som avslutning utförde medlemmar ur K. S. V. lördagens kompletorium. — 4 koralaftnar hava under året hållits, i Tidaholm den 6 febr., i Stenstorp den 1 april, i Lyrestad och i Götlanda den 25 nov. Ordningen vid dessa koralaftnar ha i allmänhet varit följande: först en avdelning orgelkoraler eller koralpartitor, därefter en avdelning med körsånger, vanligen koraler, därefter övning med församlingen på några koraler, valda efter kyrkoåret, varvid först något nämnts om psalmens och koralens historia, psalmens grundtankar samt hur en koral skall sjungas, sist aftonbön enl. Evang. Tidegård, skolandakt, vesper eller kompletorium. Dessa koralaftnar tycks ha varit uppskattade i församlingarna.

I Kyrkosångshögtiden i Västerås den 13—16 nov. deltog K. S. V. med 12 sångare, vilka tillsammans med Västergötlands Körförbund separat utförde Praetorius' *Wie schön leuchtet der Morgenstern* och deltog i utförandet av Bachs *Johannespassionens* koraler. Se referat i Kyrkosångsförbundet och K. S. V:s Tidskrift. — K. S. V. har som vanligt för sin verksamhet erhållit kollekt. — Styrelsen har utgjorts av följande medlemmar: kyrkoh. G. Sandzén, Sunnersberg, ordf., kyrkoh. S. Melin, Kyrkefalla, v. ordf., kyrkoh. N. Rosander, Synnerby, kassaförvaltare och 2:dre dirigent, komminister E. H. Cederbom, Torbjörntorp, sekreterare och 1:ste dirigent, fröken Greta Haglund, Österäng, ledamot. — Den aktiva kören består av 48 sångare, 14 sopr., 12 altar, 11 ten. och 11 basar, 27 tillhörande Skara-Lidköpingskretsen och 21 tillh. Falköping-Skövdekretsen.

Torbjörntorp den 31 dec. 1936.

Erik H. Cederbom.
sekr.

Göteborgs stiftskrets av K. S. V. Göteborgs stiftskrets av Kyrkosångens Vänner anordnade under vårterminen 1936 en kurs i talteknik och tonbildning för präster och teol. studerande. Undervisningen, som var lagd individuellt, bedrevs från början av januari till början av juni månader och rönt livlig tillslutning. Till ledare lyckades sällskapet förvärva sångpedagogen och röstfysiologen Knut Nilsson, Lund.

En avdelning av K. S. V:s kör medverkade vid biskopinnan Rundgrens gravsättning den 30 april och vid biskop Rundgrens gravsättning den 22 juli å Östra kyrkogården.

Fredagen den 13 nov. anordnade sällskapet en musikstund i Domkyrkan under medverkan av en ensemble ur Göteborgs symfoniorkester. Program: Bach. Förutom några koraler och instrumentalstycken utfördes Kantat n:o 79 för kör, soli, orgel och stråkorkester, »Gott der Herr ist Sonn' und Schild».

Göteborg den 2 jan 1937.

Tore Hulthén.
sekr.

Kyrkosångens Vänner i Ärkestiftet. Under året har hållits två koraldagar (8—9 jan.) vilka samlat ett 40-tal deltagare från stiftet och för vilka redogörelse redan lämnats Tidskrift för Kyrkomusik & Svenskt Gudstjänstliv (nr 2, aprilnr.). Med hänsyn till kyrkosångshögtiden i Västerås har kretsen icke samlats under hösten. Inom styrelsen har emellertid verksamheten planerats för år 1937 på så sätt att ett samarbete kommer till stånd med Ärkestiftets Organist- & Kantorsförening. Dessa båda föreningar komma sålunda att under augusti månad gemensamt anordna en liturgisk-kyrkomusikalisk kurs för präster och organister, vilken tänkes omfatta en vecka.

Kyrkosångens Vänner kommer vidare ått stå som inbjudare till ett Buxtehude-firande i anledning av att 300 år förflutit sedan mästaren föddes. Denna minnesfest, som kommer att firas i slutet av april månad, anordnas i form av konserter i domkyrkan (kantater, orgel- & körverk) därjämte belysande föredrag och utställning av det rikhaltiga Buxtehude-manuskriptmaterial som finnes i universitetets

ägo. Detaljerat program kommer att tillkännagivas med det snaraste.

H. W.

Kyrkosångens Vänner i Härnösands stift. stift Kyrkosångsförbundet Kyrkosångens Vänner i Härnösands stift omfattade vid senaste årsmöte, som hölls den 14 nov. 1936, 823 medlemmar, däribland 34 körer med 769 medlemmar och 54 enskilt anslutna. Förbundet har under året icke haft någon egen kyrkosångshögtid. Senaste årsmöte hölls i samband med en kyrkosångsdag i Härnösand den 15 nov. 1936, anordnad av Härnösands, Sundsvalls och Örnsköldsviks kyrkokörer.

Nästa kyrkosångshögtid kommer att hållas i Själevad den 22—23 maj.

Sekreteraren.

Stockholmskretsen af K. S. V. Kretsen har under året haft 2 styrelsesammanträden och 2 sammanträden för hela kretsen, varav sammanträdet den 3 april tillika var årsmöte.

Planer äro å färde med anordnande av en kurs i välläsning för huvudstadens präster.

Vid årsmötet den 3/4 1936, som hölls omedelbart efter en vespergudstjänst för påsktiden i Storkyrkan enligt evangelisk tidegård, utförd av Storkyrkans Scola Cantorum, höll kretsens ordf., kyrkoherden Hellerström, föredrag över ämnet: »Aktuella frågor rörande kyrkoåret».

Höstsammanträdet avhölls 23/10. Först firades gudstjänst i Hedvig Eleonora kyrka med predikan av kyrkoherden Dr. Elis Malmeström och rikt kyrkomusikaliskt inslag under medverkan av musikdirektör Y. A. Eriksson, Hedvig Eleonora kyrkokör och av musikdirektör G. Erling vid orgeln. Vid sammanträdet i Hedvig Eleonora kyrksal hölls föredrag av professor A. Nygren över Bönen.

Under året har kretsen förlorat styrelsemedlemmen, komministern i Oscar, Dr. Nils Algård, som avgått med döden.

Den musikgudstjänst som vid centralkommitténs årsmöte hölls i Storkyrkan jämte samkvämet därefter med föredrag av kyrkoherden Knut Peters, anordnades av Stockholmskretsen av K. S. V.

Gabriel Grefberg.
sekr.

Linköpings stiftskrets. Linköpings stiftskrets av K. S. V. anordnade en sångstund i domkyrkan den 15 april, då den nye biskopen teol. doktorn m. m. Tor Andrae hälsades välkommen till stiftet. Sångstunden avslutades med tidebön under dagen nr 2 ur ev. tidegård. — Vid extra sammanträde valdes Biskopen till kretsens ordförande.

Den 8 sept. avtäcktes i Vreta Kloster gravvården över framlidne Biskopen Erik Aurelius, varvid kören utförde några sånger av Palestrina, Neefe och Bach.

K. S. V. deltog också i stiftssynoden i Linköping den 11—12 dec. Vid sånggudstjänsten i domkyrkan utfördes förutom en avdelning körsånger Evangelisk Tidegård nr 3 b »vid compl. under advent».

I samband med synoden höll kretsen sitt årsmöte. Styrelsen har följande sammansättning: Biskopen Tor Andrae ordf., kyrkoh. F. M. Allard v. ordf., kontr.-pr. Arvid Nordin sekr. och kassaförvalt., kyrkoh. Lennart Fridén sånganf. och ombud i Centralkommittén, kommin. Karl Gustafsson resemarskalk samt kyrkoherdarna David Glimborg och Torsten Dittmer.

Asbo den 11 mars 1937.

Arvid Nordin.

Strängnäs stifts kyrkosångsförbund K. S. V. Året 1936 skall i vårt förbunds historia alltid framstå som ett allvarets år framför andra: Den 13 september ristades korsmärket över namnet *Adolf Andréén*. Den store ledaren är borta. Men hans verk lever och däri minnet — ärat, älskat.

I stort sett har förbundet under det gångna året utvecklat en livlig verksamhet. Fyra mindre sånghögtider ha hållits, nämligen i Kumla den 21 juni, i Sköllersta-Asker den 18 oktober, i Sköldinge-Katrineholm den 25 oktober och i Hidinge-Kvistbro den 1 november. Till de nu nämnda körsamlingarna kom ännu en, plötsligt och oförberett: Kallelsen att följa Adolf Andréén till hans sista vilorum.

I samband med mötet i Kumla hölls årsmöte med körombud och medlemmar. Styrelsen, som utökades med två adjungerade ledamöter, fick följande sammansättning: Ordf.: H. H. Biskopen (självskriven), v. ordf.: Pastor G. Grefberg, Stockholm, sekr.: Musik-

dir. R. Forssman, Kumla, kassaförv.: Kantor R. Jonsson, Sköllersta, 1:e förb.dir.: Musikdir. A. Andrén (död 13/9), 2:e förb.dir.: (efter dir. J. Norrman, som av sagt sig): Musikdir. Rolf Forssman, 3:e förb.dir.: Musikdir. Petrus Österberg, Eskilstuna. Övr. led.: Kyrkoadj. S. Håkansson, Örebro, Kantor Paul Littorin, St. Malm, Musikdir. G. Westblad, Botkyrka. Adj. led.: Kyrkoh. T. Zetterqvist, Vårdinge, Kyrkoh. G. Carlsten, Ekeby.

I rikshögtiden i Västerås deltog förbundet med bortåt 300 sångare och utförde vid körkonserten på söndagen Agnus Dei av Viadana samt Gloria ur mässan Vidi speciosam av Vittoria. Efter konserten samlades sångarna före hemfärden till ett enkelt samkväm, som särskilt genom närvaron av Biskopen och Biskopinnan Aulén blev till en minnesrik högtid.

R. Forssman,
sekr.

Recensioner.

Liturgi.

Pius Parsch: Der Wochenpsalter des Breviers. Lateinisch-deutscher Text, 1936. 789 s. I mjukt linneband. RM 4:80. Volksliturgisches Apostolat, Klosterneuburg (Wien).

För ett år sedan utgavs från Beuron Das Tagzeitenbuch des monastischen Breviers. Därmed gjordes det monastiska breviariets viktigaste delar lätt tillgängliga. En liknande uppgift har ledaren för den folkliturgiska rörelsen i Österrrike, Pius Parsch i Klosterneuburg, utgivare av tidskriften Bibel und Liturgie nu fört till verket i det han utgivit det romerska breviariets psalterium för veckans tideböner. Uppgiften har alltså koncentrerats till breviariets ordinarium, medan man lämnat de kyrkoårsbestämda delarna å sido.

Psalteriet utgives här på latin med tysk översättning av psaltarens psalmer och hymner bredvid den latinska texten. Över de olika tidebönerna samt över psalmerna äro sammanfattande rubriker satta, till understrykande av de uppbyggliga grundtankarna, varigenom deras förståelse underlättas. Slutligen lämnas i korta anmärkningar många förklaringar. En god översikt över tidebönen och psaltarläsningen utför psalteriets grundtankar och me-

ning på ett grundligare sätt, och påvisar psaltarens uppbyggliga och centralt religiösa värde.

A. A.

Ceremoniale.

Harald Andersson: Om gudstjänstliga bruk och ceremonier. Till frågan om ett svenskt ceremoniale. 1937, 84 s. Hft. Pris 1:75. Förlaget Pro Ecclesia, Osby.

Det stigande intresset för gudstjänstens, synnerligast högmässans, liturgiska utgestaltung har på många håll visat sig i försök till skapandet av en fast tradition ifråga om prästens uppträdande vid altaret. För mången kännes en sådan fast ordning som en hjälp mot medfödd tafatthet och som ett stöd för den egna andakten.

Oftast har prästen i sådana strävanden varit hänvisad till sig själv. Den gamla tiden är dess värre förbi, då den unge adjunkten fick sin liturgiska fostran av sina första förmän, om han ej genom flitig kyrkogång tillägnat sig den före sin prästvigning.

Numera får han oftast hämta råd och impulser för sitt uppträdande genom studier i utländsk litteratur eller resor i främmande länder. Eller

ock skapar han »aus der Tiefe seines Bewusstseins» en egen ordning. Det ena som det andra har sina vanskligheter. I liturgiska ting ha vi en tillräckligt värdefull svensk tradition att falla tillbaka på för att vi ej skola behöva okritiskt importera utländska seder. Om en liturgisk tradition skall kunna rekommendera sig själv till mera allmänt bruk skall den äga samklang med allmänkristna bruk och vanor eljest blir den uttryck för en persons speciella smak.

När Harald Andersson tagit sig den vanskliga uppgiften före att ge ett utkast till ett svenskt ceremoniale bör det först sägas att hans framställning visar dels att han är så väl förtrogen med allmänkristen sedvänja, att han undviker egna godtyckliga konstruktioner, dels att han besitter en högst sällsynt kännedom om de sparsamt förekommande uppgifter vi äga om den tidigare svenska traditionen. Detta har gjort att hans framställning bör värdesättas som på en gång sakligt vederhäftig och i det hela måttfullt restaurerande introduktion i ämnet.

Såsom sådan och som ett diskussionsinlägg får den betraktas. I en angelägenhet som denna, där meningarna ännu äro starkt delade också bland dem som önska liturgisk reda, kunna naturligen olika synpunkter göras sig gällande i åtskilliga detaljer. En diskussion i sådana frågor vore av värde. Utrymmet för en recension medger den ej. Några diskutabla punkter må påpekas: Bör liturgen verkligen i Gloria Patri (vid de inledande växelsångarna) vara vänd mot altaret? Vilken är hans rätta ställning exempelvis vid Botdagens inledande växelsång? Å sid. 39 föreslås att den efter det trefaldiga Helig följande alloktionen skall sjungas, då Helig sjunges. Att sjunga en alloktion synes

rec. lika olämpligt som att sjunga en predikan. Lika otjänligt torde vara att sjunga credo apostolicum (s. 53).*) Däremot kan det försvaras att Fader vår sjunges (s. 64). Härigenom får det efterföljande Helig en naturlig inledning, liksom Benedicamus i högmässa då communion ej förekommer.

Skriften har av förlaget ägnats den sedvanliga omsorgsfulla utstyrelsen.

A. A.

Biografi.

Wilhelm Stahl: Dietrich Buxtehude. Med 12 avb. Bärenreiter-Verlag, Kassel. Mh. 1.80.

Ett bidrag till hugfästandet av det 300-åriga Buxtehude-minnet utgör denna lilla utmärkta bok om den lübske barockmästaren och hans musikaliska verk. Förf., prof. W. Stahl, är sedan länge känd som en sakkunnig utforskare av Lübecks kyrkomusikaliska förgångna och har redan tidigare nedlagt resultat av sina arkiv- och andra forskningar speciellt om Buxtehude och hans föregångare som Marien-organist, Franz Tunder, i ett »försök till biografi». På detta arbete jämte senare specialforskningar stöder sig i huvudsak den biografiska delen av föreliggande bok.

I en inledning uppskisseras i korta men tydliga drag 1600-talets musikhistoria, så långt den kan sägas vara av någon betydelse för förståelsen av Buxtehudes musik och på ett tjugotal följande sidor gives sedan en skildring av mästarsens liv, så långt som forskningen hittills kunnat klarlägga detta. Buxtehudes verk bli föremål för en grundlig analyserande utredning, vari

*) Läses apostoliska trosbekännelsen bör prästen »intonera» allenast de fyra första orden: »Vi tro på Gud» varefter alla fortsätta

icke blott orgelkompositionerna utan även kammarmusiken och framför allt vokalverken fått sin tillbörliga del. Bland många intressanta detaljer märkes Stahls påpekande angående B:s i våra dagar så gott som okända klavérmusik. Enligt Matthesons utsaga skulle mästaren haft sin allra starkaste sida just härutinnan och bland hans produktion på detta område lär icke ens ha saknats exempel på den då moderna, främst av Couperin och Kuhnau representerade äldre programmusikaliska stilen. Tyvärr har denna part av Buxtehudes livsverk med undantag för en helt ringa rest — härav en svit i handskrift i Uppsala — gått förlorad för eftervärlden. I några slutord omnämner förf. de nutida kyrkomusikaliska reformsträvandena och deras betydelse för återuppväckandet av Buxtehudes musik. Han berör Lübecks traditionsförpliktande ställning och det sätt, på vilket staden visat sig medveten om denna och uttalar sin fasta tro på att Buxtehudemusiken, oberoende av den musikaliska smakens växlingar, tack vare sin både till innehåll och form klassiska halt hör den »fjär-ran framtiden» till.

Det i förordet angivna syftet med avhandlingen, att blottlägga å ena sidan de trådar, som sammanknyta Buxtehude med den äldre musiken, särskilt hans närmaste företrädare i ämbetet, Tunders, dels dem, som löpa från Buxtehude till J. S. Bach, må sägas var väl vunnet. Ett bestående facklitterärt värde äger boken i sin på alla punkter vederhäftiga saklighet, dessutom är den emellertid genom Stahls trivsamma och lugna framställningskonst roande och lättläst. 12 goda avbildningar, bl. a. av »organisthuset» i Helsingør och Mariakyrkan därstädes (ex- och interiör), pryda skriften.

Rqu.

Homiletiskt.

Karl-Erik Forssell: Öppna dörrar. Predikningar. Helsingfors. 1936.

Utgivaren av dessa predikningar, som omfatta tiden från advent till påsk, är präst i Åbo. Av de 36 predikningarna behandla åtskilliga texter ur gamla testamentet.

Som allmänt omdöme om föreliggande skrift må till en början sägas, att författaren synbarligen vill vara aktuell utan att eftersätta det uppbyggliga. Han berör gärna tidsproblem och dagsaktuella frågor och gör detta i många fall på ett sätt, som måste betecknas som lyckosamt. Hans citat ur äldre och nyare litteratur äro i regel väl funna. Hans grepp på åtskilliga texter röjer fallenhet för ars homiletica.

Vad angår de föreliggande predikningarnas formella utgestaltning skulle man vilja råda författaren att följa föreskriften i vår gamla kyrkolag: »De skola vänja sig att tala rätt svenska och bruka ord som allom kunniga äro». Några exempel: »Julbarnets uppgift skall varje dag på nytt aktualiseras (!) för oss!» »Dessa ord bli för oss icke bara det långa perspektivet utan det längsta perspektivet». »I negationen finns det ofta något direkt positivt».

Överhuvud taget synes författaren följa en i samtiden alltmer märkbar tendens att låta förkunnelsens språk formas mindre av skriftens än av litteraturens och dagspressens. Måhända skall budskapet i denna form bättre uppfattas av nutida åhörare. Utvecklingen i detta stycke är icke utan risk. Predikans språk bör vara enkelt och avstå från varje strävan att väcka uppmärksamhet för egen del.

Sannolikt är ett dylikt enkelt och klart tal i längden den bästa tjäna- ren åt förkunnelsens budskap.

Författaren har i många fall verk- ligt goda grepp på de behandlade texterna. Hans behandling t. ex. av Stefanustexten på Annandag Jul är förebildligt klar, enkel och uppbygglig. Texten om Jesu första tempelbesök, där han talar om »hemkänslan i kris- tendom», ger läsaren åtskilliga nya synpunkter, även om han känner sig undrande inför ett och annat.

Författarens fyndighet har emeller- tid här och var lockat honom in på avvägar. Över texten Luk. 11:14—28 talar han om de fyra gårdarna: den starka gården, den söndrade gården, den tomma gården och — den fjärde gården (?!). Att på Kristi Himmels- färdsdag möta temat »normal kris- tendom» verkar mer än överraskande. Att låta den 96 psalmen, som för- fattaren behandlar på Kyndelmässo- söndagen — giva anledning till en predikan om »fulltonig kristendom» verkar sökt.

Vad angår predikningarna ur inne- hållslig synpunkt bör ett uttalande av författaren i predikan på fastlagssön- dagen citeras: »Mången av oss ville måhända taga till lösensord för den tid, som nu begynner, mottot »Jesus för oss» — Vi kunna välja ett an- nat. — Det mottot lyder »Jesus före oss». Tvivelsutan har författaren här angivit mottot för mer än fastlags- söndagens predikan. Det anförda kan på visst sätt sägas vara mottot för hela den föreliggande samlingen. Den rör sig genomgående mera med vad vi skola göra för Gud än med vad Gud gjort och gör för oss. Utan detta senare lär man icke kunna tala om »fulltonig kristendom».

Predikosamlingen är utgiven på »Förbundets för svenskt församlings- arbete i Finland» förlag. Det är även

på grund härav icke utan intresse att göra bekantskap med densamma.

Algot Anderberg.

Kyrklig konst.

Die Greiner — Bibel, Bd I—III.
Felsbergverlag, Jugendheim Berg- strasse. Mk. 49:—.

En serie bibelillustrationer, som i sitt hemland väckt ett visst uppseende och även hos oss mottagits med in- tresse, är den tyske konstnären Daniel Greiners träsnitt till valda partier ur bibeln. Greiner, som i en hel mansål- der ägnat sig åt den kyrkliga konstens och konsthandverkets alla arter — kru- cifix, ljusstakar, altartavlor, stora väggmålningar, gravmonument och skulpturverk — är kanske bäst känd som grafiker. Hans förutsättningar som bibelillustratör äro stora: djup inlevelse och beläsenhet — han var präst innan han övergick till sitt nu- varande yrke — stark känsla, frodig berättargåva och en teknisk färdighet, som icke är ringa. För att icke göra bibelverket alltför omfattande har han endast medtagit de texter, som illu- streras. På detta sätt bli bilderna hu- vudsaken. De förmedla åt läsaren en stark prägel av nutid, som ökas av den konstnärliga formen och uppfatt- ningen. Daniel Greiner behärskas del- vis av det ångesttryck, som vilat över all religiös konst i Tyskland efter kriget. Denna konst är utan tvivel äkta och uttrycker tydligare än något annat tidens egen innersta anda. Han har sett bibelns texter ur en primi- tivt färgad uppfattning, som tyvärr ofta lämnar oss ganska oberörda. Medlen äro kanske alltför starka och känslorna oftast alltför primitiva och obehärskade. Han påstår själv, att han sökt levandegöra bibelns egen anda såsom den speglar sig hos en modern

människa, och ingen kan taga fel på, att han är helt och hållet äkta i sin uppfattning. I de flesta fall håller han sig till en mycket »ordagrann» överflyttning av text till bild och gör sålunda en illustration i ordets egentliga mening. Här och där gripes man av beundran inför en starkt personlig och värdefullt gestaltad nytolkning av ämnen, som under ett årtusende skildrats av konstens stora mästare. Särskilt vill jag nämna bilderna till skapelseberättelsen, brodermordet och framför allt Moses och den brinnande busken. Ett annat drag är den utpräglad folkliga berättartonen, som närmar sig sagans elementära gestalt-

ning t. ex. Jesu födelse i Lukas ev. eller David och Goliat. Men ibland tager formlösheten överhand och expressionismen är driven till sin spets (Job, korset o. s. v.). Som motvikt till dessa något ojämna bilder kan däremot erinras om en del starkt dekorativt verkande bilder, som skickligt tillvarataga träsnittets formvärde i svart-vitt (t. ex. predikan i skeppet).

Greiner-bibeln är dock en stor prestation och ett verk, som man gärna betraktar. Till dess värde bidrager, att texten är tryckt med speciellt vackra typer på Mainzer Presse med Kleukens fraktur.

Bengt Cnattigius.

Krönika.

Dansk-skånskt organistmöte. — Det vid Lunds stifts Organist- och Kantorsförenings årsmöte 1935 påbörjade samarbetet med Dansk Organist- og Kantorsamfund af 1905 är numera fast institution. — Under detta år firar den evangeliska kristenheten 300-årsminnet af Dietrich Buxtehudes födelse. Det var därför helt naturligt, att hans verk voro medelpunkten vid »fællesmødet» d. 8. 2. 37. Även mötesplatserna voro givna, nämligen Hälsingborg, mästarens födelsestad, och Helsingør, hans ungdoms stad.

Sedan deltagarna, ett 60-tal danska och ett 40-tal svenska organister, samlats kl. 12 i Helsingør Mariaklosters kapitelsal, inleddes »dagen» med en kammarmusikkonsert. Därvid framfördes två sonater för violin, viola da gamba och cembalo samt en kyrkokantat för bas med instrument: »Ich bin eine Blume zu Saron». För det förnämliga utförandet svarade Niels R. Gade (bas), Julius Koppel och Gerda von Bülow (violin), S. Salomon

(gamba) och organist Isacsen (cembalo). Omedelbart därefter vidtog en konsert i klosterkyrkan. Det enda spår, som tyvärr finns kvar av Buxtehudes orgelverk, är ryggpositivets fasad i läktarbarriären. Åhörarna fingo alltså hålla till godo med kyrkans tjockt intonerade 1850-talsverk som uttrycksmedel för några av Buxtehudes orgelsatser: Preludium och Fuga i e, två koralförspel över sv. koralbokens nr 144 och 58 a samt den strålände toccatan i F. Organist Sven-Ove Møller svarade för det goda utförandet. Konserten avslutades med en kyrkokantat för alt (solist: Kgl. Kammersangerinde fru Ingeborg Steffensen) med instrument: »Jesu meine Freud und Lust». — Härmed var »dagens» danska del till ända. Deltagarna gingo därefter ombord på en av Hälsingborgs-färjorna, för att överföras till den skånska sidan, där middag väntade på hotell »Continental». Höjdpunkten vid denna måltid var domkantor E. Bangerts' överraskning med en urpremiär av ett

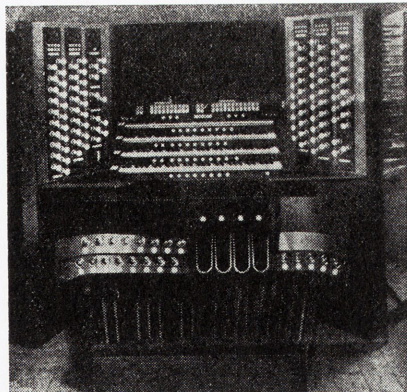
Buxtehudeverk: Aria vid Kung Karl XI:s bröllop med Kung Fredrik III:s dotter Ulrika Eleonora år 1680. (För sopran, alt, bas och två violiner, de senare vid detta tillfälle ersatta med piano.) Utförandet var glänsande och arians text tolkade bättre än månet tal orsaken till de nordiska folkens framgångsrika samarbete »weil man stat Kugeln der Herzen gebraucht».

Programmets sista del upptog en orgelkonsert i Hälsingborgs Mariakyrka. Dess vekt intonerade stråorgel trakterades av musikdir. H. Akerberg, Malmö. Under hela konserten — Ciacona i c-dorisk, Preludium-Fuga-Ciacona i C och »Christ unser Herr, zum Jordan kam» — hade man tillfälle beundra organistens glänsande teknik och utsökta fraseringskonst. Däremot kunde registreringen trots instrumentet varit mera barockbetonad. — Den store Buxtehudes sentida ämbetsbröder firade 300-årsminnet av hans födelse på ett i allo värdigt sätt.

I. J.

Kyrkodagar kring ord och sakrament.

För tredje gången höllos i år Kyrkodagar kring Ord och Sakrament. De ägde rum i Enköping och alla föredragen behandlade detta år det enskilda skriftermålet. Pastorn Carl Lechard Johannesson, talade om »Bikten och vår tid», pastorn Bo Giertz om »Boten», kyrkoherden Gunnar Rosendal om »Det enskilda skriftermålet och helgelsen» och docenten O. Linton om »Syndabekännelse och avlösning i Nya Testamentet». Vid den inledande högmässan predikade prosten F. Wetterholm, Falköping, och vid avslutningsvespern teol. doktor G. Hök. Varje dag började med fullständig högmässa och präglades dessutom av bruket av »Veckans tideböner». Nästa års kyrkodagar komma att behandla frågan »Kyrkan och äktenskapet». G. R.

Den nya orgeln i Westminster Abbey.

Den gamla femmanualiga orgeln i Westminster Abbey i London har skattat åt förgängelsen, och ett nytt modernt orgelverk skall ljuda för första gången vid kröningsceremonien den 12 maj i år.

Dispositionen har uppgjorts av spetsarna inom den engelska kyrkomusiken: Sir Walter Alcock, Sir Edward Bairstow, Dr. Sydney Nicholson och organisten i Westminster Abbey, Dr. Ernest Bullock i samråd med orgelfirman Harrison & Harrison, Durham.

Huvudverket, tredje manualen (Great, Choir) och största delen av pedalverket förläggas, enligt den gamla engelska traditionen, till koret och fördelas på tvenne orgelskåp med, i de flesta fall ljudande fasader. Denna placering av orgeln är av stor betydelse för kören, vilken har sin plats framför dessa båda fasader. Andra och fjärde manualerna (Swell, Solo), samt pedalens rörverk och 32-fots pipor (öppna trästämmor) återfinnas i kyrkans södra del. Fjärrorgeln (Echo) placeras i koret och spelbordet kommer att få en central plats nära kören.

Som framgår av bilden, får orgeln 61 toner i varje manual och 32 toner i pedalen; 110 andrag, 26 manubrier

och 34 koppel (fjärrorgeln inberäk-
nad).

Disposition.

Pedalverket 18 stämmor, 5 koppel.

1. Dubbel öppen trästämman (från No. 3.), trä, 32 fot.
 2. Öppen trästämman I, trä, 16 fot.
 3. Öppen trästämman II, trä, 16 fot.
 4. Öppen Principal, metall, 16 fot.
 5. Violon (fr. no. 36) metall, 16 fot.
 6. Subbas (fr. no. 37), trä, 16 fot.
 7. Dulcian (fr. no. 19), metall, 16 fot.
 8. Violin (fr. no. 68), metall, 16 fot.
 9. Octava (fr. no. 2), trä, 8 fot.
 10. Principal (fr. no. 4), metall, 8 fot.
 11. Flöjt (fr. no. 37), trä, 8 fot.
 12. Quint (fr. no. 4 och 10), metall, 4 fot.
 13. Mixtur, metall,
 14. Dubbel Ophicleide (fr. no. 15), metall, 32 fot.
 15. Ophicleide, metall, 16 fot.
 16. Tuba (fr. no. 80), metall, 16 fot.
 17. Clarinet (fr. no. 76), metall, 16 fot.
 18. Basun (fr. no. 15), metall, 8 fot.
- I. III/Ped. II. I/Ped, III. II/Ped,
IV. IV/Ped, V. IV oktav/Ped.

II.

3:dje manualen. 17 stämmor, 5 koppel.

19. Kontra dulcian, metall, 16 fot.
20. Öppen diapason, metall, 8 fot.
21. Clarabella (Flöjt), trä, 8 fot.
22. Viola da (gamba), metall, 8 fot.
23. Dulciana, metall, 8 fot.
24. Täckt diapason, trä, 8 fot.
25. Gemshorn, metall, 4 fot.
26. Nason, trä, 4 fot.
27. Traversflöjt, metall, 4 fot.
28. Quint, metall, 2 2/3 fot.
29. Gemshornskvint, metall, 2 fot.
30. Ters, metall, 1 1/3 fot.
31. Dulcian Mixtur, metall,
32. Cornopean, metall, 8 fot.

VI. Superoktav, VII. Suboktav VIII,
Unison bort, IX. II/III, X. IV/III.
No. 19 till 32 inom svällverk.

33. Contra basun, 16 fot.

34. Octav basun, 4 fot.

1:sta manualen. 16 stämmor, 3 koppel.

36. Dubbel violin, metall, 16 fot.
 37. Bourdon, trä, 16 fot.
 38. Öppen Diapason I, metall, 8 fot.
 39. Öppen Diapason II, metall, 8 fot.
 40. Öppen Diapason III, metall, 8 fot.
 41. Violin, metall, 8 fot.
 42. Hållflöjt, trä, 8 fot.
 43. Oktav, metall, 4 fot.
 44. Violinprincipal, metall, 4 fot.
 45. Oktavkvint, metall, 2 2/3 fot.
 46. Superoktav, metall, 2 fot.
 47. Mixtur, metall,
 48. Harmonika, metall,
 49. Kontrabasun, metall, 16 fot.
 50. Trumpet, metall, 8 fot.
 51. Oktav trumpet, metall, 4 fot.
- XI. III/, XII. II/I, XIII. IV/I.

III.

2:dra manualen. 16 stämmor, tremulant och 4 koppel.

52. Kvintatön, metall, 16 fot.
 53. Öppen diapason, metall, 8 fot.
 54. Liebl. Gedackt, metall och trä, 8 fot.
 55. Viola d'amour, metall 8 fot.
 56. Salicional, metall, 8 fot.
 57. Vox Angelica, metall, 8 fot.
 58. Principal, metall, 4 fot.
 59. Liebl. Flöte, metall, 4 fot.
 60. Kvint, metall, 2 2/3 fot.
 61. Oktava, metall, 2 fot.
 62. Mixtur, metall.
 63. Contra oboe, metall, 16 fot.
 64. Oboe, metall, 8 fot.
 65. Dubbel trumpet, metall, 16 fot.
- XIV. Tremulant,
66. Trumpet, metall, 8 fot.
 67. Clairon, metall, 4 fot.

XV. Oktavkoppel, XVI. Suboktav,
XVII. III/II, XVIII. IV/II.

4:de manualen. 17 stämmor, 3 koppel.

68. Contraviolin, metall, 16 fot.

69. Orkesterviolin, metall, 8 fot.
 70. Viole Céleste, metall, 8 fot.
 71. Viol octavante, metall, 4 fot.
 72. Cornet de Violes, metall.
 73. Flûte Harmonique, metall, 8 fot.
 74. Konsertflöjt, metall, 4 fot.
 75. Harmonic Piccolo, metall, 2 fot.
 76. Dubbel klarinett (fr. no. 77), metall, 16 fot.
 77. Klarinett, metall, 8 fot.
 78. Cor Anglais, metall, 8 fot.
 79. Orkester oboe, metall, 8 fot.
 XIX. Tremulant,
 X80. Kontra tuba, (fr. no. 81), metall, 16 fot.
 81. Tuba, metall, 8 fot.
 82. Orkester trumpet, metall, 8 fot.
 83. Franskt horn, metall, 8 fot.
 No. 68 till 83 inom svällverk.
 84. Tuba mirabilis, metall, 8 fot.
 XX. Oktavkoppel, XXI. Suboktav,
 XXII. Unison bort.

IV.

- XXIII. Pedal till Man. III med trampa.
 XXIV. Man. I och pedalkomb. koppel.
 XXV. Pedal till Man. II med trampa.
 XXVI. Pedal till Man. IV med trampa.
 Åtta ställbara kombinationer för pedalerket, medelst trampa.
 Åtta ställbara kombinationer för Man. III, medelst trampa.
 Åtta ställbara kombinationer för Man. I, medelst trampa.
 Åtta ställbara kombinationer för Man. II, medelst trampa.
 Åtta ställbara kombinationer för Man. II, växelveckande knapp och trampa.
 Nio ställbara kombinationer för Man. IV, växelveckande knapp och trampa.
 En ställbar utlösningknapp.
 Utlösningknapp till No. 15.
 Utlösningstrampa till Man. I/Ped.
 Utlösningknapp Man. I/Ped.
 Utlösningstrampa Man. II/I.
 Utlösningknapp Man. II/I.
 Utlösningstrampa Man. IV/I.
 Utlösningknapp Man. IV/I.

Utlösningknapp för allt utom Fjärrverket.

Utlösningstrampa för Man. II Tremulant.

Utlösningstrampa för Man. IV Tremulant.

Generalutlösning.

4 Cresc. medelst balanstramp.

Registerandragen ha anbragts i nära 45 vinkel mot tangenterna. Andragen äro av massiv elfenben med svarta bokstäver, knapparna äro röda. Alla koppelandrag äro likaledes av massiv elfenben och ha placerats inom den grupp (Man. eller ped.) de tillhöra.

Mekaniken är firmans senaste elektriska system.

De bästa av den gamla orgelns pipor ha bibehållits, samt naturligtvis de av historiskt intresse. Alla ha emellertid fått undergå en noggrann restaurering.

Fjärrorgeln. (inom svällverk).

18 stämmor, två tremulanter och 6 koppel.

Pedal 2 stämmor, 2 koppel.

Dubbel Salicional (fr. no. 3), metall och trä, 16 fot.

Corno di Bassetto (fr. no. 15), metall, 16 fot.

I. Fjärrverk till pedal första avd.

Fjärrverk till pedal andra avd.

V.

Första avd. 7 stämmor, Tremulant och 2 koppel.

3. Dubbel Salicional, metall och trä, 16 fot.

4. Viola da gamba, metall, 8 fot.

5. Voix Célestes, metall, 8 fot.

6. Hållflöjt, trä, 8 fot.

7. Dulcet, metall, 4 fot.

8. Dulciana kornett, metall,

9. Vox Humana, metall, 8 fot.

III. Tremulant, IV. Oktavkoppel,

V. Suboktavkoppel.

Andra avd. 9 stämmor, Tremulant och 2 koppel.

10. Cor de nuit, metall och trä, 8 fot.
11. Unda maris, metall och trä, 8 fot.
12. Traversflöjt, metall, 4 fot.
13. Flageolett, metall, 2 fot.
14. Klockspel, 3-korigt, metall,
15. Corno di Bassetto, metall, 16 fot.
16. Harmonic trumpet, metall, 8 fot.
17. Oboe, metall, 8 fot.
18. Gongs, metall, 8 fot.

VI. Tremulant, VII. Oktavkoppel, VIII. Suboktavkoppel.

3 ställbara komb. för första avd.
3 ställbara komb. för andra avd.
Balanstrampa för cresc.

Båda avdelningarna av fjärrverket kunna spelas från vilken av de fyra manualerna man önskar. Fjärrverket har egen bälg och drives av en egen liten motor.

Gunhild Schedin.

Meddelanden.

Val. Till innehavare av förenade lärare- och organisttjänster ha valts: i Sjögestad, Östg., Joel Brolin, Tegelsmora, i Bäck, Krb., Knut Skog, därstädes, i Fardhem, Gotl., R. Stenström, Sproge, i Älghult, Kron., S. Blomén, Hohultslätt.

Buxtehude-fester.

Kyrkosångens Vänner i Ärkestiftet anordnar en Buxtehudefest 23—25 april i Upsala enligt följande program:

Den 23 april i domkyrkan: Orgelverk (domkyrkoorg. H. Weman).

Den 24 april i H. Tref.: Triosonat, orgelverk (1750-talspositivet). Föredrag av Docent C. A. Moberg samt i anslutning härtill utställning av Buxtehudeverk i universitetsbiblioteket.

Den 24 april i domkyrkan: Kantater och körverk. Samkväm (ev. på rikssalen) med collegium musicum.

Den 25 april: Högmässa med Missa brevis.

De medverkande körerna är Sct. Jacobs kyrkokör, Stockholm (ev.), domkyrkokören och tre körer fr. närliggande landskyrkor.

I Lund anordnar domkyrkan Buxtehudefest den 9—11 april.

Fredagen den 9 kl. 7.30: Orgelkon-

sert av Walter Kraft, organist i S:t Marien, Lübeck.

Lördagen den 10 kl. 5 em. i Mikaelskapellet: Inledningsanförande av Domprosten Yngve Brilioth. Triosonat D-dur op. 2 nr. 2. Föredrag av fil. lic. Sten Broman. Cantate Domino, motett för två sopraner, bas och continuo.

Lördagen den 10 kl. 7.30 em.: Missa Brevis 5-st. kör a capella. Ich habe Lust abzuschneiden, kantat för två sopraner, bas och stråkar. Alles was ihr tut, kantat för sopran, bas, kör och stråkorkester.

Söndagen den 11 april kl. 7.30 em.: Magnificat anima mea, 5-st. kör och stråkorkester.

Fürwahr, er trug unsere Krankheit, kantat för sopran, bas, 5-st. kör och stråkorkester.

O Gottes Stadt, solokantat för sopran och stråkorkester.

Ihr lieben Christen, freut euch nun, kantat för bas, 5-st. kör och orkester.

En psalmbokskonkordans.

Den nya psalmboken torde av allt att döma kunna väntas utkomma mot slutet av innevarande år.

För att underlätta tillgodogörandet av dess rika inre skatter planerar Diakonistyrelsens Bokförlag efter samråd med Ärkebiskop Erling Eidem utgivandet av en s. k. Psalmbokskonkordans, d. v. s. ett slags ordbok till psalmboken. Behovet av en sådan har under de senaste åren varit alltmer trängande. Men då psalmboksfrågan alltjämt varit olöst, har igångsättandet av arbetet med konkordansen måst anstå. Då en ny psalmbok nu inom kort stadfästes, är alltså tiden inne att söka lösa konkordansfrågan. Till huvudredaktör har förlaget lyckats förvärva docenten Ivar Hylander, Uppsala, som fördelar arbetet på några högt kvalificerade medarbetare. Psalmbokskonkordansen kommer att hälsas med glädje och tacksamhet av alla dem som vilja lätt finna sig tillrätta i psalmboken. Psalmernas ord ha så trängt in i medvetandet, att man ofta

i minnet får fram ett fragment av en strof eller ett par ord utan att exakt kunna säga varifrån det är hämtat. Då blir Psalmbokskonkordansen till ovärderlig hjälp för att få fram sammanhanget och finna psalmnumret.

Nästa nummer av Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv utkommer i september. Manuskript avsedda till detta nummer skola vara Red. till handa senast 15 augusti.

Deutsches Musikinstitut für Ausländer (Grolmanstrasse 36, Berlin-Charlottenburg 2) anordnar instundande sommar mästarkurser i musik. Ur programmet meddelas att organist Günther Ramin undervisar i Thomaskyrkan i Leipzig i orgelspel och anordnar en föredragsserie om stilriktigt klavicebalspel.

Nya orglar.

Från orgelbyggare **H a m m a r b e r g**, Göteborg.

Domnarvets församlingshus:

Manual I: 1. Principal 8', 2. Rörge-dakt 8', 3. Oktava 4', 4. Oktava 2', 5. Mixtur 4 fack., 6. Corno 8'.

Manual II: 7. Flöjtprinc. 8', 8. Salicional 8', 9. Spetsflöjt 4', 10. Kvinta 2 2/3', 11. Blockflöjt 2'.

Pedalen: 12. Subbas 16', 13. Oktava 8'.

Tre normalkoppel, 3 oktavkoppel, tutti, fri kombination och crescendoverk.

Harestad, Gbgs stift.

Manual I: 1. Principal 8', 2. Rörflöjt 8', 3. Oktava 4', 4. Gemshorn 4', 5. Oktava 2', 6. Mixtur 3—5 fack.

Manual II: 7. Gedakt 8', 8. Kvintadena 8', 9. Principal 4', 10. Nasard

2 2/3', 11. Blockflöjt 2', 12. Zimbel 3 fack.

Pedalen: 13. Subbas 16', 14. Oktava 8', 15. Koralkas 4' (tr.), 16. Nachthorn 2'.

Laholms kyrka, Göteborgs stift.

Manualen C—a³ (i man. II och III äro samtliga 16', 8' och 4'stämmor utbyggda), pedalen C—f¹.

Manual I: Principal 16', Principal 8', Gamba 8', Flüte harmonique 8', Gedackt 8', Oktava 4', Hälflöjt 4', Oktava 2', Sesquialtera 2 chor (2 2/3' + 1 3/5'), Mixtur 2—4 chor, Trumpet 8'.

Manual II: Hornprincipal 8', Kvintadena 8', Dolce 8', Gemshorn 4', Kvinta 2 2/3', Flautino 2', Ters 1 3/5', Corno 8'.

Manual III: Gedackt 16', Basethorn 8', Rörflöjt 8', Salicional 8', Violin 8', Voix céleste 8', Flüte octa-

viant 4', Gemshornskvint 2 2/3', Waldflöjt 2', Oboe 8'.

Pedalen: Principal 16', Violon 16', Subbas 16', Ekobas 16' (transm. från III), Violoncello 8', Gedackt 8' (transm. från III), Oktava 4', Basun 16'.

Koppel och kombinationer: Normalkoppel. Oktavkoppel: 4'II/I, 4'III/I, 4'III/II, 4'II/Ped., 16'II/I, 16'III/II, 16'III. Svällverk för II och III, Registersvällare. Fritt inställbar, automatisk pedalväxel. Fyra fasta och tre fria kombinationer. 16' i man. från, tungstämmor från, koppel i registersvällaren från, registersvällaren från, handreg. från.

Orgeln avsynades av Musikdirektör Oskar Lindberg, Stockholm, vilken även uppgjort dispositionen.

Tölö kyrka, Göteborgs stift.

Manual I: Kvintadena 16', Principal 8', Fugara 8', Rörflöjt 8', Oktava 4', Gemshorn 4', Kvinta 2 2/3', Oktava 2', Mixtur 2—5 chor, Trumpet 8'.

Manual II: Gedackt 8', Kvintadena 8', Principal 4', Täckflöjt 4', Nasat 2 2/3', Spetsflöjt 2', Ters 1 3/5', Kvar-tian 2 chor (1 1/3' + 1'), Krummhorn 8', Voix céleste 8'.

Pedalen: Subbas 16', Oktavbas 8', Korallbas 4', Lieblisch Posaune 16'.

Koppel m. m.: Normalkoppel. Oktavkoppel: 4'I, 4'II/I, 16'II.

Tre fria kombinationer, en fast d:o: Tutti. Registervals. Svällverk för II. Fritt inställbar, automatisk pedalväxel. Handregister från, registersvällare från, rörverk från, 16'sstämmor i man. från.

Orgeln är disponerad och avsynad av Musikdirektör Gustaf Carlman, Tvååker.

Kristdala kyrka, Linköpings stift.

Manual I (C—g³): Principal 16', Quintadena 16', Principal 8', Quintadena 8', Oktava 4', Spetsfl. 4', Spetskvint 2 2/3', Oktava 2', Mixtur 5 ch., Corno 8'.

Manual II: Principal 8', Rörflöjt 8', Salicional 8', Principal 4', Blockflöjt 4', Nasat 2 2/3', Nachthorn 2', Ters 1 3/5', Cimbels 3 chor, Krummhorn 8'.

Pedalen: Subbas 16', Principal 8', Gedackt 8', Oktava 4', Mixtur 4 chor, Basun 16'.

Koppel m. m.: Normalkoppel. Oktavkoppel: 16'II, 4'II/I, 4'II/Ped.

Tre fria komb., en fast d:o: Tutti. Registersvällare. Crescendo man. II. Fritt inställbar pedalväxel. Handregister från, rörverk från, registersvällare från.

Orgeln är disponerad och avsynad av Domkyrkoorganisten Henry We-man, Uppsala.

Hököpinge kyrka, Lunds stift.

Manual I (C—g³): Borduna 16', Principal 8', Rörflöjt 8', Viola di Gamba 8', Oktava 4', Gemshorn 4', Oktava 2', Mixtur 3—4 chor.

Manual II (C—g³ 8'-stämmor utbyggda t. o. m. g⁴): Fugara 8', Gedackt 8', Salicional 8', Voix céleste 8', Principal 4', Rörflöjt 4', Nachthorn 2', Sesquialtera 2 2/3 2 chor, Krummhorn 8'.

Pedalen (C—f¹): Subbas 16', Ekobas 16', Principalbas 8', Flöjt 8', Oktava 4'.

Koppel m. m.: Normalkoppel. Oktavkoppel: 4'I, 4'II/I, 16'II/I, 4'II/Ped.

Två fria kombinationer. Tre fasta komb.: *Mf.*, *Forte*, *Tutti*. Registervals. Fritt inställbar, automatisk pedalväxel. Svällverk för manual II.

A. Mårtenssons Orgelfabrik A.-B.

Tel. 1119

L U N D

Tel. 1119

PIPORGELAR

för kyrkor, kapell och samlings-
salar. Ett gediget arbete av modernt
konsthantverk.

Ombyggnadsarbeten såväl som re-
staureringar och fläktinstallationer
utföras med omsorg och
yrkesskicklighet.

Införda våra förslag.

BUXTEHUDE MAGNIFICAT ANIMA MEA

Körpartitur med latinsk och
svensk text

Originaltrogen upplaga av
INGVAR SAHLIN

NORDISKA MUSIKFÖRLAGET
STOCKHOLM
Regeringsgatan 35

OLOF HAMMARBERG

ORGELBYGGARE
Nya Varvet-Göteborg

*Tillverkar kyrkorglar
enligt orgelrörelsens
principer.*

*Utför alla i yrket före-
kommande arbeten.*

Herman Nordfors & Co. Kyrkorgelfabrik LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145 Bostaden 592

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruk-
tioner och efter fullt tillförlitliga system av
såväl pneumatiskt som mekaniskt. Elektr.
bälgfläktar insätts med garanti för tyst
gång. Ombyggnader, restaureringar av
äldre verk utföras omsorgsfullt. Disposi-
tioner efter såväl äldre som de nya orgel-
principerna jämte kostnadsförslag på be-
gäran kostnadsfritt.

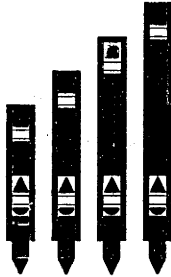
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omstämningar och ren-
göringar av gamla orgelverk samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

Uteslutande svenskt material och arbete.

Kyrko- Orglar

Firma

Orgeltjänst

Innehavare:

Ingeniör Bo Wedrup

Salagatan 41

UPPSALA

Telefon 6357

MUSIKTRYCK

AV ALLA SLAG

MED SÄVÄL

STUCKNA SOM

KOPIERADE NOTER

BRÖDERNA

LAGERSTRÖMS

LITOGRAFISKA ANSTALT

FLEMINGGATAN 16

STOCKHOLM. TELEFON 23 18 80